

LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKE
SPOLEČNOSTI V PRAZE

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

5555555555

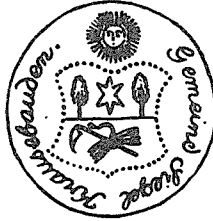
ŠPINDLERŮV MLÝN.

Skládá se z dřívějších samostatných obcí: Špindlerův Mlýn, Labská (dříve Krausovy Boudy), Přední Labská (dř. Volský důl), Bedřichov a sv. Petr. Původní název byl Sv. Petr podle kaple, kterou zde vystavěli horníci, kteří v údolí pod Kozími hřbety dolovali na zlato a stříbro. Kaple se poprvé připomíná v r. 1516. Když později kaple nestačila, žádali obyvatelé o povolání výstavby nového kostela "in der sogenannten Spindelmühle an der Elbe". Když byla stavba kostela v r. 1793 povolena, nazvána nová lokalita "die Spindelmühler Lokalie" a osada St. Peter "die Spindelmühle" (česky Vřetenský mlýn). Od r. 1854 byl definitivně stanoven název Spindelmühle. - Městský statut byl obci udělen v r. 1967 a v březnu 1974 přijalo plenum Měst. NV. městský znak podle návrhu akad. malíře Jiřího Škopka: zlatý štít (na paměť dřívějšího doložení na zlato), v něm na zeleném trojvrší tři zelené jedle.

K.L.

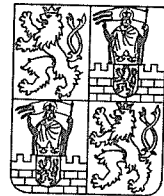
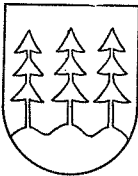
Špindlerův Mlýn

Labská

Přední Labská

Brandýs nad Labem -
Stará Boleslav

BRANDÝS NAD LABEM - STARÁ BOLESLAV.

Nynější městský znak těchto spojených měst je čtvrcený štít, v jehož 1. a 4. poli je původní městský znak Brandýsa nad Labem, jak jej k prosbě purkmistra, konšelů a vši obce města Brandýsa potvrdil císař Leopold I. dne 10. prosince v r. 1670: "v červeném poli lva bílého, na dvou nohách zadních vzhůru stojícího a předními nohama rozpjatého s dvojnásobným ocasem, na hlavě zlatou korunkou, u každé nohy čtyry pazoury zlaté a otevřená ústa s vyplazeným jazykem červeným majícího...". Tento znak byl vymalován též za konfirmačních privilegií ze 4. září 1725 a 27. listopadu 1777. Druhé a třetí pole nynějšího znaku tvoří dřívější znak města Staré Boleslavě, udělený městu 19. května 1910: modrý štít se stříbrnou hradbou se stínkami, na níž je český lev stříbrný s korunou v červeném štítku, na němž je zlatá koruna. Nad hradbou vyrůstá postava sv. Václava s červeným vévodským kloboukem a zlatou svatozáří. Přes řetízkové brnění bílý oděv, přes něj purpurový plášť se zlatou sponou a se zlatým lemováním kolem kotníků u brn. košile. V levé ruce drží purpurové kopí s bílým praporečkem.

K.L.

Vlastimil Holejšovský

SOUPIS SVOBODNÍKŮ Z ROKU 1605

V registratuře české komory, chované Státním ústředním archivem v Praze v souboru spisů, zahrnutém do fondu tak zvané "Staré manipulace", jest pod značkou SM F 42/76 uložen spis, mající značný význam pro poznání stavu svobodnických statků počátkem XVII. století. Je to koncept listu krále Rudolfa II. ze dne 17. ledna 1605 "hejtmanům kraje Plzeňského Vilémovi z Lobkovic na Tejně Horšovském, kraječi, a statečnému etc. Karlovi Kokořovcovi z Kokořova na Štáhlavech, radě," jakož i jiným hejtmanům krajským. Koncept zní takto:

"R u d o l f .

Urozený a slovný, věrní Naši milí!

Odsíláme vám příležitost v tomto psaní Našem poznamenání, z něhož porozuměti moci budete, jací se statkové svobodníci též dědiničtí a nápravničtí, ano i svobodná rychtářství v tom kraji posavad nacházejí a kdo jich jmenovitě a které osoby, buď z stavů aneb jinaké, v držení a užívání zůstávají. I poněvadž toho zprávu jmíti ráčíme, že by se mnohem víceji statkův již jmenovaných v tom kraji nacházelo těch, co svobodníci, nápravníci, dědiniči aneb rychtářové svobodní jměli, osoby z stavů panského, rytířského a městského, ano i také lidi kmecí, osobám z stavův náležející, v držení a v jmění býti měli. Kterýmžto způsobem Nám jak v právu Našem nápadním, po týchž svobodnicích náležitěm, znamenité zkrácení se děje, tak i nemálo povinnosti v vození střelby a jiné municie v čas polního tažení, což dotčení svobodníci v podobné příčině vykonávati jsou povinni, uchází. Za kteroužto příčinou, uznávajíc toho obzvláštní potřebu Naši býti, abychom netoliko o tom gruntovní vědomost jmíti ráčili, zdali se ta všechna svobodství, co v poznamenání vrchu dotknutá v kraji, v svém způsobu a při týchž držitelích, v témž poznamenání zejména doložených, zouplna nacházejí, ale i také není-li v tom kraji takových statkův svobodnických víceji, kteříž sou posavad od držitelův jich před Námí a na újmu a škodu Naši zatajováni byli. Protož vám milostivě poroučeti ráčíme, abyste se pořádně na všechno podle téhož poznamenání, bude-li se s ním srovnávati, tak nicméně vedle toho i s pilností poptali, mnoho-li se mimo to ještě v tom kraji víceji jiných svobodníkův, nápravníkův, dědiničkův, též svobodných rychtářův, nápodobně i statkův a gruntův jich, kterýchž by buď oni sami svobodníci, aneb kdokoliv jiný z osob a stavův aneb lidí poddaných jich v držení byli, nachází, kde ti, v které vsi neb místě a položení leží, jaké jméno tíž držitelé těch statkův a gruntův od starodávna jsou měli a posavad mají a jak těm statkům a každému obzvlášť říkají. Tolikey který svobodník víceji gruntův nežli jeden a zase dva nebo tři toliko tak mnoho, co jeden drží a jak ti a každé obzvláštně rozšíření jsou. A což tak koliv v jedné i druhé příčině vyhledáno a upřeno bude, uvedouc to vše v pořádné poznamenání, o tom Nám v soupise gruntovně s zprávou vaší na komoru Naši českou podání učiníte atd.

Dán na hradě Pražském v pondělí den s. Antonína léta etc. 1605 a království atd."

Koncept jest opatřen poznámkou pro manipulaci, komu má býti spis opsán a vypraven (hejtmanům kraje Plzeňského i všem jiným hejtmanům krajským, na něž se příležití poznamenání vztahuje), a příkazem: "Učiniti z každého (poznamenání) registřík osob aneb oněch svobodníkův, na něž se ptáno býti má. Ten potom do spisův J. M. C. zavříti a u těchto poznamenání při cop(ii)pro paměť zanechatí."

Jest hodno pozoru, že královský list rozlišuje statky svobodnické od dědincích, ač převládá názor (Müller, Svobodníci, 6), že oba názvy existují vedle sebe jako synonyma. Pravděpodobně "dědiničky" se míní majitelé původních svobodných dědincích statků (nedliných?) (srovnaj Výklad Ondřeje z Dubě: "lidé usedlí v zemi a dobře zachovalí, jižto by měli na dědinách svobodných"), kdežto pojmenování "svobodníci" se vztahuje asi na držitele svobodství, vzniklých dělbou rodinných nedlů, výsluhami, výprosami, výhosty a podobně. "Nápravníci" (ministeriales) jsou držitelé "náprav" (feudum officii, feudum guastaldiae), t. j. služebních (úředních) manství. Název pochodí asi odtud, že držba statku spočívala na právu (lenním). "Svobodní rychtáři" byli držitelé svobodných rychet v městech a ve vsích, založených právem zakupním, kteří podle panovnické nebo vrchnostenské výsady požívali kromě jiných výhod též osobní a majetkové svobody.

V době, kdy byl list vydán, proniklo opět vědomí, v prvních letech Rudolfovy vlády dočasně utlumené, že svobodníci nejsou dědičnými poddanými královými nebo dokonce komorními jmění, s nímž král může libovolně nakládat. Královská péče o zjištění přesného počtu svobodných dvorů, a to i těch, jichž držba přešla do rukou osob z panského, rytířského a městského stavu nebo jejich poddaných, pramení tu z dávného královského práva vůči svobodníkům na odměr a na poskytování příprže k dovozu válečných potřeb. Toto právo spočívá v poměru lenním, jak jsem již dovodil na jiném místě (Rodokmen 1941, 3). K užití svobodnických služeb králem nebylo sněmovního svolení třeba (Müller, 95, praví, že to není jisto), naproti tomu s jich tažením za hranice (proti Turku) musil sněm projevit souhlas.

O vypravení svobodnických for k vojenské hotovosti usnášela se roku 1604 sněmem zvolená komise, jež se skládala z nejvyšších úředníků a soudců zemských i z osob ze všech krajů království Českého (Sněmy české X, 620). Péči české komory pak náleželo, aby král v těchto svých regalích a spravedlnostech netrpěl újmy.

Díky tomuto královskému prospěchářství zachoval se seznam svobodníků všech krajů království Českého z roku 1605. Byl asi sdělán podle výkazů, vedených od roku 1596 do roku 1605 pod dohledem nejvyšších berníků, o nichž se zmiňuje Müller (Svobodníci, 38 - 39). Nešlo tu však zřejmě jen o pouhé statistické tabulky bernové, nýbrž zajisté o podrobné, stále doplňované a opravované seznamy jmenné, podle nichž byla statistická tabulka roku 1605 teprve vypracována. Tato statistická tabulka, o níž ne jstarší zmínka jest v Balbínových Miscellaneích (III, 64) a které použil ještě Palacký k článku o lidnatosti země České v Musejníku 1831, otištěném v Radhostu II, str. 124, a násl., Riegrův naučný slovník v článku "Svobodníci" a snad též Gindely v "Geschichte der böhmischen Finanzen von 1526 bis 1618" z roku 1869, uvádí, že roku 1605 byli v Čechách 333 svobodníci se 72 poddanými (číslice 372 poddaných v Riegrově naučném slovníku vznikla patrně tiskovou chybou), s 1 ovčáckým mistrem a 1 pacholetem, s 6 mlýnskými koly a s 99 komíny. Naproti tomu Schlesinger (Geschichte Böhmens, 399) tvrdí, že před vypuknutím třicetileté války se čítalo 450 svobodnických nemovitostí.

Hodnotíce pramen z roku 1605 musíme mít na paměti, že jeho "poznámenání svobodnických statků" bylo toliko podkladem pro zjištění skutečného stavu a že tedy není přesným a dokonalým výčtem svobodství k 17. lednu 1605. Pro statistiku svobodníků lze tudíž tohoto pramene použít jen s náležitou opatrností. Ta musí býti tím větší, že i srovnávací materiál, jež máme po ruce, vyžaduje pečlivého kritického zkoumání.

Josef Kalousek ve svém "Dodavku k řádům selským a instrukcím hospodářským 1388 - 1779" (Archiv český XXIX, 275) uveřejnil souhrn tištěných seznamů svobodníků, z nichž časově nejbližší našemu soupisu jsou: III. Soupis poplatnictva 14 krajův království Českého z roku 1603 (Podle rukopisu křižovnického archivu vydal F. Marat nákladem Královské české společnosti nauk 1898 č. 1, stran 129⁸). V tomto prameni jsou uvedeni v některých krajích také svobodníci. IV. Rozvržení sbírek a berní, roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné (Podle rukopisu desk zemských vydal August Sedláček nákladem Královské české společnosti nauk r. 1869, stran 100, 4°).

Výčet svobodníků v soupisu poplatnictva z roku 1603 není vždy spolehlivý, zejména, pokud jde o přepis osobních a místních jmen. Uvádí na příklad Lehký z Hřoustovic místo Leský z Chroustovic, Ptáče místo Ptáček, Jiřík a Martinek místo Jiřík Martinek, Přítosík místo Přítasil, Vikštický místo Vokšický (Sedláček píše Vokšička), Kučera místo Kačera, Lára místo Fára, Milešovice (interpoluje: Mirešovice) místo Milošovice, Chrystovice (Chlistovice) místo Chýstovice, Lestný (Leský?) místo Lesná atd. Naším úkolem není zkoumat ryze zbytek pramenů z let 1603 a 1615, ani pečlivost jejich vydání, nelze však zamlčet, že v Sedláčkově "Rozvržení sbírek" se vyskytuje nesprávný text jen výjimkou (na př. Václav Kačera ve vsi Bákově místo Bukové, Špáda místo Špala a pod.), a že Sedláček interpoluje pravé znění míst porušených, nečitelných nebo zkomolených poučeněji nežli Marat.

Aby bylo lze soupis z roku 1605 snáze srovnat s oběma uvedenými, uspořádal jsem jej abecedně podle krajů podle zásady personální.

Přihlížíme-li na příklad ke kraji Boleslavskému, vyazuje se tu r. 1603 svobodných dvorů 7, r. 1605 také 7 a r. 1615 pouze 1. Z těchto čísel by se zdálo, že soupisy svobodných statků tohoto kraje z roků 1603 a 1605 se navzájem shodují, a že jen seznam z roku 1615 vyazuje úbytek 6 dvorů. Ve skutečnosti však není tomu tak.

Roku 1550 byly v kraji Boleslavském 2 dvory svobodné a 11 dvorů manských, náležejících

k Bezdězu. R. 1603 uvádí se jen dvůr Šimona Travky v Týně u Luk (u Oken), dvůr v Přepě-
řích vlastně v Příšovicích se neuvádí. R. 1605 se jmenuje v Týně Magdalena Travková;
r. 1615 však opět Šimon Travka. Jde patrně o otce, o ovdovělou matku a o syna. Ostatních 6
dvorů, jež se r. 1603 a částečně i r. 1605 (nikoli však r. 1615) udávají, patří asi mezi dvory
manské, náležející k Bezdězu. Z nich schází v soupisu z r. 1605 dvůr Balcara Knoblocha z
Varnsdorfu v Kostřici, jež tento příslušník stavu rytířského připojil asi k svému statku Stru-
žnici v kraji Litoměřickém. Zato se uvádí r. 1605 navíc dvůr Blažeje Hyla v Lažanech, a to
vedle dvora Jana staršího Gerštorfa z Malšovic tamže. Jde zřejmě o anachronické rozruznění
jednoho a téhož dvora, který po Hylovi patřil roku 1603, a tedy též roku 1605, Gerštofovi.
Roku 1655 je uveden mezi dvory hamfeštními; byl v oblasti panství Svijanského a Nudovojvské-
ho a náležel tehdy Janovi Jeníkovi Zásadskému z Gensendorfu. Na svobodný ráz všech 6 dvorů
r. 1605 neuvedených (poněvadž byly již v rukou osob ze stavu panského a rytířského), nebylo
však zapomenuto ani přes třicetiletou válku a v soupisu svobodníků z roku 1655 jsou (až na
dvůr Kateřiny Hraběšinské ze Zálužan v Březince u Mnichova Hradiště) zahrnuty.

Podobné rozdily se vyskytují také v krajích ostatních. Číselně se jeví takto:

Kraj	Počet svobodství						
	1550	1557	1603	1605	1615	1620	dvorů
Boleslavský	2	3	7	7	1	2	
Hradecký	5	5	1	25	4	3 1/2	
Chrudimský	1	6	-	4	1	1	
Čáslavský	82	47	56	73	47	47	
Kouřimský	83	56	33	45	28	39	
Bechyňský	127	99	76	104	30	26	
Prachenský	27	55	18	32	8	-	
Plzeňský	5	2	14	28	5	6	
Žatecký	5	1	-	7	-	-	
Litoměřický	2	-	-	6	-	1	
Slánský	3	-	9	10	2	-	
Rakovnický	-	-	-	-	-	-	
Podbrdský	6	3	5	9	1	2 1/2	
Vltavský	53	46	53	50	17	28	
	401	323	272	400	144	156	

K součtu z roku 1615 bylo by ještě připočíst nesvobodnické držitele svobodnických statků,
z nichž bylo na královských panstvích 15, v rukou panstva 8, rytířstva 20, duchovenstva 15,
měst 12, celkem tedy 70 (kromě 6 nápravníků a 12 manů). Ale ani pak nemůže být výsledné
číslo správné. Bezděz dosvědčuje to i Stránský ve své *Respublika Bojema* (XI), kde mluví
při výpočtu českých obyvatelů o svobodnicích udává, že počátkem třicetileté války klesl je-
jich počet na 338. Toto číslo se příliš neliší od údajů výše zmíněné tabulky z roku 1605.

V soupisu z roku 1605 nejsou nesvobodničtí držitelé svobodných statků odděleni od svobod-
níků. Pokus provést přesné rozlišení ztroskotal o překážky, jež uvedu níže.

Držitelů a spoludržitelů svobodnických bylo roku 1550 podle Müllera (str. 40) 355, podle
mého počtu 475, roku 1603 celkem 272, poznamenání z roku 1605 jich uvádí 431, soupis z ro-
ku 1615 pouze 163.

Nápravníků bylo roku 1550 v kraji Kouřimském 1 (Jan Trkal z Veliké Vsi u Prahy), v kra-
ji Bechyňském 7 (pana Karla Řičana z Pelhřimova, od roku 1570 města Pelhřimova), celkem
8. Roku 1603 v kraji Kouřimském 3 (arcibiskup pražský na křižovnických statcích Ďáblice
a Hloupětín 1, klášter sv. Jiří na hradě Pražském 2), v kraji Plzeňském 4 (klášter chotěšov-
ský 2, kladrubský 2), v kraji Žateckém (pražský arcibiskup) 1, v kraji Slánském 4 (křižov-
nické statky Tursko a Vrbno 2, klášter sv. Jiří na hradě pražském 2), celkem 12. Roku 1605
v kraji Kouřimském 7 (Václav v Břežanech, Petr ve Vrutici, Kryštof z Holtendorfu v Újezdě,
arcibiskup na špitálském panství 2, klášter sv. Jiří 2), v kraji Plzeňském 2 (Jan Havrda, Vác-
lav v Lobzech), v kraji Podbrdském (opat zbraslavský) 3, v kraji Slánském 5 (Matěj v Rado-
tíně, Jiřík Ouřad ve Velké Chuchli, Havel Šura v Černošicích, Jiřík Lančan v Kamýku, Vít
na Martinovém v Kamýku) (jde zřejmě o nápravníky kláštera zbraslavského v kraji Podbrdském),
v kraji Žateckém 2 (Petr Vydřin v Tursku, Jiřík v Ďáblicích), celkem 19. Roku 1615 v kraji
Kouřimském 7 (arcibiskup pražský 2, klášter sv. Jiří 5), v kraji Plzeňském (klášter chotě-
šovský) 1, v kraji Žateckém (p. arcibiskup na špitálském panství) 1, v kraji Slánském 5.

(p. arcibiskup 3, klášter sv. Jiří 2), celkem 14.

Dvořáci byli roku 1550 v kraji Bechýnském 3. Soupisy z let 1603 a 1615 dvořáky neuvádějí. V poznamenání z roku 1605 jsou na panství Poděbradském (v Libici) 1, v kraji Podbrdském 1, v kraji Bechýnském 2 (v Záhoří, v Malé Černé), v kraji Čáslavském (v Chýstovicích) 1, celkem 5.

Rychtářů svobodných je roku 1550 v kraji Hradeckém (poplatných městu Trutnovu) 6. Roku 1603 v téže kraji (na JMC panství Poděbradském) 1, v kraji Kouřimském (na téže panství) 6, v kraji Žateckém (na JMC panství Chomutovském) 13, celkem 20. Roku 1605 na panství Poděbradském 8 (v Kostelní Lhotě, v Pískové Lhotě, v Milčicích, v Chotouni, ve Velimi, v Koutech, ve Vrbici a na Pátku), na JMC panství Chomutovském 3 (v poznamenání jest dotaz: "Jak jim říkají a jsou-li svobodníci čili svobodní rychtářové?"), celkem 11 (srovnej též v kraji Vltavském: Jan Rychtářův v Červeném Újezdě). Roku 1615 bylo na Poděbradském panství JMC 13 svobodných dvorů, mezi nimiž byly patrně též svobodné rychty.

Manů bylo roku 1550 v Boleslavském kraji (k Bezdězu) 11, na Bechýnsku (pánů Rožmberků) 15, celkem 26. Roku 1605 v kraji Hradeckém 5 (na JMC panství Poděbradském 2, na JMC panství Chlumeckém 2, rytíř Jan z Vlkanova a na Solnici 1), v kraji Kouřimském (na JMC panství Poděbradském) 4, v kraji Žateckém 2 (na JMC panství Přísečnice 1, rytíř Václav Štampach ze Štampachu a na Valči 1), v kraji Litoměřickém 2 (Adam Linhart z Neyenperku, plnomocník Jana Šlejnice na Šluknově, 1, Lorenc Štok z Štoknfelzu na Rumburce a Tollenštejně 1), celkem 13. V poznamenání z roku 1605 manové uvedeni nejsou. Roku 1615 v kraji Litoměřickém (na JMC panství Mělnickém) 9, v kraji Slánském (město Velvary) 2, celkem 11.

Měšťané drželi roku 1550 2 svobodnické dvory (Hanusš Hallar, měšténin Hor Kutných, dvůr Příbíkuvský u Kutné Hory v kraji Čáslavském a Lukeš Klukovský, měšténin Nového Města Pražského, dvůr Klukovice v kraji Slánském). Roku 1603 Kateřina Vorlová ze Slaného v Jizerním Vtelně v kraji Boleslavském 5, město Sušice Divišovský dvůr a dva jiné v kraji Prachensském, Matěj Klukovský v kraji Slánském, celkem 9. Roku 1608 v kraji Kouřimském (město Český Brod svobodství v Libicích) 1, v kraji Plzeňském (Ludvík Malej z města Stodův) 1, v kraji Prachensském (Sušičtí dvůr Valšivský, Baslovský a Čurdovský) 3, v kraji Slánském (Matěj Klukovský, měšténin Nového Města Pražského) 1, celkem 6. Roku 1615 v kraji Prachensském (město Sušice) 4, v kraji Žateckém (město Chomutov) 3, celkem 7. Patří sem však patrně též 5 dvorů, jež roku 1615 drželi v kraji Bechýnském Václav Samša, měšténin Nového Města Pražského, a Václav Bejšovec a v Jistebnici, v kraji Žateckém Jan Baltazar a Reinhart Gotfryd Švabové, v kraji Slánském Matěj Klukovský v Novém Městě Pražském a Matyáš Jirka v Starém Městě Pražském.

Duchovní (církevní) držitelé svobodných statků byli již uvedeni při výčtu nápravníků. Kromě nich uvádí poznamenání z roku 1605 v kraji Plzeňském kněze Kašpara Mendla, soupis z roku 1615 v téže kraji při městě Stráži pusté popluží kněze Jana Flackia z Čenkova i na místě jiných držitelův. Jde o Stráž u Tachova. Ještě roku 1655 byli tu Flaxiusovi.

Šlechta držela svobodnické dvory a rychty roku 1603 v 10 (rytíři), roku 1615 v 28 případech (páni 8, rytíři 20). Počet svobodných dvorů, které byly v držení šlechticů roku 1605, nelze přesně určit pro nesnadné rozlišení osob stavu rytířského od zemanů a erbovníků.

Přesto a přes různé jiné již zmíněné nedokonalosti je soupis z roku 1605 cenným pramenem rodopisným i místopisným, podávajícím osobní i místní jména v zřetelném, téměř bezvadném znění.

V kraji Bechýnském.

Jan Lhotka ze vsi Světly. - Jan Lhotka Babčický. - Jan Vondřejův z Stráže. - Adam Lhotka ze Lhotky. - Mikuláš a Jiřík Broncové z Stupčic. - Jan Nenáho (asi ze Stříteže). - Mikuláš a Jakub Zemanové z Mutic. - Kateřina z Řípce. - Jan Jíma (Jína?) z Slapska. - Jakub Straňák z Sudoměřic. - Matěj Vosecký z Křtěnovic. - Jarolím Petřů z Hoštic s Matějem bratrem. - Martin Suchan z Zářičí. - Mikuláš Mostecký, bratří a strýcové jeho (z Mostku). - Jarolím Zemanů z Horních Hrachovic. - Petr Zachař z Zachařzka (sic!) - Jan Vondrák z Mostku. - Václav Krch z Lonné. - Adam Jakubův v Záhoří. - Martin Svatoš z Mutic. - Kryštof z Mutic. - Jan Matějů z Stojslavic. - Mikuláš Bláhů z Stojslavic. - Adam Miků z Stráže. - Václav Zámostelní z Hor (Smilových). - Josef z Vobratic (spr. Obratic). - Jakub Vousek z Vobratic. - Jan z Jetřichovy Vsi (nynější úřední název Jetřichovec). - Adam Maršů z Hor. - Václav Čeněk z Prudic. - Václav z Malý Černý (Malé Černé). - Jan z Dolejších (Dolních) Hrachovic. -

Havel Smola z Velikého Voldřichova (nyní jen Oldřichov). - Zdebor starší ze Salačovy Lhoty. - Jan mladší Zdebor odtudž. - Jindřich z Sedlečka. - Václav Nesvačil z Malého Ježova. - Jakub z Kozmic. - Matěj Míkú z Velkého Ježova. - Vondřej Jindřich a sirotci po někdý Václavovi Babčic. - Matěj Benda z Záhoří. - Jiřík Dvořák z Záhoří. - Vavřinec z Záhoří. - Jan Vondřej z Záhoří. Bohuslav Kroupa z Záhoří. - Adam Posel z Pohnání. - Viktorin Valeš z Břízy. - Jan Sedlón ze Lhoty Purkhardtovy (podle držitele z r. 1441 Purkarta z Petrovic, nyní Jeníčková Lhota). - Václav Slivák z Malého Ježova. - Adam Jenšík z Ježova (a v Rašovicích?) - Vondřej a Václav bratří z Nehonína. - Václav, Bohuslav a Jiřík bratří z Mostku. - Matěj Sudlice z Hrachovic. - Vít Chroust z Modlíkova. - Jan Bláhú v Bradáčově. - Jan Borkovec (od r. 1609 "ze Křtěnovic"). - Kateřina Tupsich. - Matouš Lžičar (z Záhořic). - Jakub z Slapska. - Bohuslav Vondrák z Lomny. - Jindřich ze vsi Stojslavic. - Adam z Lomny. - Bohuslav z Hor v Zákostelci (později příjmením Zákostelní). - Bohuslav Mazanej z Slavětína. - Jiřík Zemanů z Volbratic (Obrátic). - Jiřík Lejško v Lejškově. - Jeroným a Jan Pivcové ze Zdečic (? asi z Dědic). - Jeroným a Adam z Mutic. - Jindřich Zemanů v Stojslavicích. - Jan Petřů v Slapsku. - Jan Maršů v Květuši. - Jan Čamský z Velký Černý. - Tomáš Kučera ve Lhotě Salačově. - Kryštof v Muticích. - Adam v Záhoří. - Jakub Dvořák z Malý Černý. - Jan Vondrák z Lomný. - Šimon Libovský (Lipkovský, asi syn Bohuslavův) v Chýstovicích. - Jan a Martin Straňáci z Sudoměřic. - Jan Mazanej z Slavětína. - Jakub a Mikuláš Salači v Bradáčově. - Jan Lhotka z Babčic. - Jakub Skřemen v Sedlečku. - Matěj Nosek v Horách. - Martin Fara v Ježově Malým. - Martin a Alžběta v Ježově Velkým. - Mikuláš Vochtáb (Ochtáb) v Květuši. - Martin v Hořticích. - Petr Vondrák z Velkého Ježova. - Petr Hatlák v Zajíčkově. - Říha Mazanej v Velkým Oujezdci. - Štěpán Maršů v Květuši. - Václav Křenek v Prudicích. - Václav Vesecský v Borotínku. - Václav v Velkým Ježově. - Václav Hrdoň v Květuši. - Václav a Jiřík Koktanové (na mlýně) pod Světlov. - Václav Rožský (Rohozovský) z Rohozova. - Václav a Mikuláš Hynkové z Služátek na Lhotce. - Václav Kubart v Chustnici (spr. v Choustníku). - Vilím Mazaný z Slavětína v Hrachovicích (r. 1615 ve stavu rytířském). - Vondřej a Mikuláš v Strážce. - Vondřej Zahnic na Bendovským dvoře. - Václav Zemanů v Hořejších (Horních) Hrachovicích (nyní osada obce Pohnance na Mladovožicku).

V kraji Boleslavským.

Jiřík Dymí (z Lestkova) v Přepěřích. - Jan starší Gerstorf z Malšovic a v Lažanech (1590 - 1606 válčil proti Turkům; 1608 - 14 byl hejmanem v Pardubicích, + 1617, zůstavil syny Jana Oldřicha a Jana Zikmunda). - Kateřina Hraběšinská (ze Zálužan v Březince (u Michova Hradiště). - Václav Sobotka ve Všelísích. - Magdaléna Travková v Tejně (pod Houskou). - Kateřina Vorlová z Slaného a ve Vtelně.

V kraji Čáslavském.

Jan Beladů z Bukové. - Jan z Bukovy. - Jakub Bělouch z Solšic (nyní Soušice). - Václav Bělouch z Solšic. - Václav Býna z Holušic. - Jonáš Brychta z Arbelovic (nyní Alberovice). - Michal Bušků z Studeného. - Václav Čejka z Olbramovic (a na Kácově) držel svobodství Kouty. - Vít Čtverák z Studeného. - Jan Dvořák z Chejstovic (Chýstovic). - Jan Janák z Arbelovic. - Jan Janourek z Brzotic. - Jan Ježků z Arnoštovic. - Josef Kadeřávek z Chotěboře. - Matěj Kučerů z Bukové. - Jindřich Kamaryt Kačerovský (z Kačerova). - Martin Kasonovský z Budkovic. - Pavel Křehule ze Sedmpán (nyní ze Sedmpán). - Jan Jakub (Kubů) z Chmelného. - Jan Kubík z Střechova. - Jan Lejško z Miřetic. - Jan Libkovský z Chejstovic. - Jan a Jakub Macháčků z Smerdova. - Jiřík Martinek z Chmelného. - Matěj Matějků z Čejtic. - Jan (Měchonička) z Měchonic. - Jakub Měchonický z Měchonic. - Šimon a Mikuláš z Milešovic (nyní Milošovic). - Ondřej a Pavel Lošťů z Práchnan. - Jan Petřů ze Lhotic. - Martin Proch z Zdeslavic. - Jakub Přítasil z Chmelného. - Bartoloměj Ptáček z Chmelného. - Pavel Ptáček z Borovnice. - Matouš Rosa z Smerdova. - Havel Růžek (z Rovného) z Malovíd. - Jan Růžek (z Rovného) z (Růžkových) Lhotic. - Martin Růžek (z Rovného) z Miřetic. - Matouš a Jan Růžkové (z Rovného) ze Lhotic. - Václav Růžek (z Rovného) ze Lhotic. - Václav Růžek (z Rovného) z Chmelného. - Vít Růžek (z Rovného) ze Lhotic. - Vavřinec (Šlechtín?) z Sezemic v Perltoticích. - Barton Širučkův z Chyšný. - Kašpar Synek z Arbelovic. - Jan Šedivý z Votročic (Otročic). - Jan Šenkýř z Studeného. - Jakub Špala z Němcic. - Joachym starší Španovský z Lisova na Loutkově a na Vožici držel svobodství v Malíkovicích. - Jan Toule (Toul) z Chmelného. - Matěj Tůma z Sedlce. - Anna Turková z Chabeřic. - Martin Vlasák z Arbelovic. - Václav Vokšický z Studeného. - Václav Vysoký z Kunějovic. - Jakub Zeman z Chrastovic. --

Jan Zemanů z Pertoltic. - Jan Zeman z Vojislavic. - Karel Zeman z Vonšova (Onšova). - Václav a Jan Zemanů z Tisku. - Vít Zemanů z Chrastovic. - Jan Zichův z Kunějovic. - Pavel a Martin Ziků z Smrdova. - Petr Žák z Lestného (nyní z Lesné). - Pavel a Jan z Bernartic. - Jan (Vladyka) z Bukové. - Václav a Bartoloměj z Chyšný. - Jiří, Vavřinec, a Václav (Pasečtí) z Paseky. - Ondřej a Vavřinec z Pertoltic. - Svobodníci petr'lhotští (jak kterému říkají? Havel Junek a Martin Vacek jinak Telátko). - Adám (Vladyka) ze Solšic.

V kraji Hradeckým .

Jan Bledina (1603 Jan Bledina Vilemnický z Fialového Kamene ve stavu rytířském na dvoře svém poplužním). - Řiha Hlubečkův z Moravčic. - Jiříkové starší a mladší Holíkové z Hradiště a v Vinařích. - Jindřich Hrušovský z Hrušova. - Jiřík Kozina z Hořejních (Horních) Černůtek. - Burian Ledský z Chroustovic. - Kateřina vdova z Lužce (nad Cidlinou na Novobydžovsku; stávala zde tvrz. "Tohoto se svobodství pojal pan Václav z Vchynic a z Tetova k panství Chlumeckému a prodal je sedláku" asi roku 1565? DS 1). - Kryštof z Regeru na dvoře Hamru. - Pan Hynek Stařímský (1620 Stařímský) z Libštejna ve vsi Zbouží (Zboží u Poděbrad; Hynek bydlíval v Poděbradech, 1602 koupil Lukavec u Hořic a zemřel okolo roku 1620; srovn. OSN XXIII, 1059). - (1603 kněz) Tobiáš Šarfenberg (er) z Lind (en) talu (1620: Daniel Šöfenberk z Lindentalu a na Novém Dvoře asi u Hoříček na Českoskalicku). - Jan Šípař Zásmucký ze Zásmuk, (úředník na Dymokůřích, rodilý z Lomnice, 1594 přijat k erbu [na modrém štítě sivý holub řívnáč, držící v ústech olivovou ratolest] Matiašem Zásmuckým ze Zásmuk; Šípařova vdova Anna [ve stavu rytířském] seděla r. 1615 na Horní Branné). - Zuzana Šturmová z Kolem dorfu (z Gollendorfu) drží dvorův pět (na Starém sboře při městě Rychnově nad Kněžnou). - Tomáš, Petr, Martin, strejcové Volanští z Volanic a panna Anna, strýna jich, drží dvorův pět (ve Volanicích u Nového Bydžova).

Na panství Poděbradském : Svobodníci .

Jíra Bašů, svobodník z Vrbových Lhoty. - Adam Skořepa z Chotouně. - Václav Svobodník z Pískové Lhoty. Sirotci po n. Žilovi (jak jim říkají).

Nápravníci a svobodní rychtářové

Jan Dvořák z Libice. - Matouš Hromádka, rychtář z Kostelní Lhoty. - Matouš Kylián, rychtář z Pátku. - Tomáš Mandlík, z Chotouně rychtář. - Jan Nedoma, rychtář z Kout. - Václav Plachta, rychtář z Velině (Velimě). - Václav Suhej, rychtář z Vrbsice. - Jiřík Vožáb, z Milčic rychtář. - Jindra, rychtář z Pískové Lhoty.

V kraji Chrudimském

Matěj Kohout (jinak Zeman z Čankovic). - Albrecht Krupej (z Probluze na Stičanech; vyženil r. 1590 dvorec ve Stičanech u Hrochova Týnce s manželkou Kateřinou Svítkovskou ze Škudel [+ ok. r. 1629]). - Cyprián Svítkovský (asi blízký příbuzný Albrechta Krupého, potomek staročeského vladyckého rodu, pocházejícího ze Svítkova u Pardubic a ze Škudel u Přelouče). - Bartoloměj Vlčnovský (z Vrbsice) na Vlčnově (u Chrudimě), (kde 1615 - 1629 seděl Jan Václav Talac z Ještětic, syn Adama na Žestokách).

V kraji Kouřimském

Jan Albrecht z Kobylího (u Votic). - Jan Bartoňův z Hořejších (Hrochových) Zderadin (u Uhlířských Janovic). - Jiřík Čech z Peklova (1620 J. Č. z Horních Koutů na Peklově u Zdislavic na Vlašimsku, nyní dvůr Čechov nad Blanicí 2 km sev. od Vlašimě). - Jakub Čeněk z Dolejších Zderadin (spr. Černík, 1620 J. Č. z Hořejších Zderadin). - Jíra Dědiník z Strhova. - Martin Dědiník z Trhova (Tehova u Vlašimě). - Jan Douba z Doubí (tak se jmenoval svobodnický dvůr v Paylovicích). - Jíra Štátný z Dubu. - Matěj, Václav a Martin bratři v Hatimovicích (Tatounovicích). - P. Adam Hlaváč (z Vojeňic a na Cerhýnkách). - Jakub z Chlívina (u Votic, sprv. z Hlívina). - Burian Hora ve vsi Čenovicích. - Zikmund Hovorka z Lhejšova (Lhýšova u Předbořic na Voticu). - Mikuláš z Chlívence (asi spr. z Slavětína) - Martin z Kobylího (na Voticu). - Adam Krasonovský (z Horních Zderadin u Uhlířských Janovic). - Jiřík Křešin v Čečkově. - Jiřík Kubka z Přistoupimě. - Václav Lhoták z Kobylího. - Martin z Pazderkovy (nyní Pazderné) Lhoty. - Jan Marků z Hořejších Zderadin. - Jan Mlíkovský (z Mlíkovic). - Matěj Mudrák z Tatounovic. - Petr Nápravník ze Vrutice. - Václav Nápravník v Břežanech. - Pan Kryštof Nypšic z Altedorfu (Nybšic z Holtendorfu) z nápravy

v Oujezdě (asi Újezdec [Horní Kruty] u Kouřimě). - Jan Plchovský z Kobylího. - Mach z Podolí. - Jiřík Příbyšický (1603 ze Lhoty, patrně Bukové na Benešovsku). - Douša Skřivan z Čenětic. - Jiřík Slad z Oujezda (z Újezdece 11 km od Kouřimě). - Mikuláš z Slavína (6 km jv. od Votic). - Jiřík Trkal z Velké Vsi (z Veliké Vsi u Prahy, okr. Praha - východ). - Jan Urbanů z Prostředních Zderadin. - Bohuslav Vácha v Podolí. - Václav Valoušek v Sedlečku. - Matěj a Štastnej z Vesce. - Jan Vlasák z Krasovic. - Jiří z Vosny (z Vosné, obec Záříčív u Zlatých Hor.). - Václav z Votradova (z Otradova, obec Libouň na Vlašimsku). - Šimon Zdymer z Jiřína. - Matěj Zich z Hořejších Zderadin. - Jan Zima z Vel(i)ké Vsi.

V kraji Litoměřickém

Pan Adam Linhart z Nayenpergku (zmocněnec Jana Šeinice na Šluknově, má svobodníka jednoho). - Pan Lorenc Štork z Štorknfelzu (na Rumburce a Tollenštejně), má svobodníka jednoho. - Hendrych z Vartemberka na Kamenici (a Zvířeticích; + 7. bř. 1604; má svobodníky dva). - Radslav Vchynský z Vchynic a z Tetova (na Teplici, Doubravské Hoře a Hanšpachu) má svobodníky dva.

V kraji Plzeňském

Vít Blažek ze Spůle (u Kdyně). - Vít Blažků ze vsi Špaly (Spůle). - Vilím a Šebestián Doupovcové (z Doupova a v Čisté z dvoru svobodného). - Fridrich Frelich, Štefan Štejnc (Steiner), Jakub Vávra (Vávra Jakeš) a Jan Rudolf půl popluží Čankova (obec Sadov na Karlovarsku). - Jan Havrda, nápravník. - Václav Hronek z Lipkova (z Libkova u Kdyně). - Šimon Hurt (v Těchlovicích u Stříbra). - Zikmund Janovský z Janovic a v Mileticích. - Jiřík Věvrovský ve Věvrově na Horšovotýnsku. - Jan Jílek (z Dlačova u Kdyně). - Václav Jílek. - Jan Kryštof Kholb. - Frydřich Klobner (Globnar z Globenu). - Jindřich Lhota ze dvoru (asi ve Lhotě u Kdyně). - Anna Likavská na Mělkové (?). - Ludvík Malej z města Stodův. - Vávra, nápravník z Lobes (Vávra Jakeš ze vsi Lobzů u Svojšína na Stříbrsku). - Kněz Kašpar Mendl (1603 kněz Kašpar Melezius, převor na Pivonce [Poběžovice], převor augustiniánského kláštera v Pivoni, zrušeného r. 1787). - Pan Hendrych Semecký. - Jan Suchej, Matěj Urbanů a Jiří Zemek z popluží svobodného. - Štastný Ulický z Plešnic z dvoru v Kozolupech. - Matěj Urbanovic a Adam Vlk (svobodníci v Těchlovicích na Stříbrsku). - Tomáš Vávrovec z Dlačova (u Kdyně). - Jakub Vávra. - Jiřík Věvrovský ve Věvrově u Semnévic na Horšovotýnsku. - Jan Vidlumeč (1603 Vildameč) z Tvrdoslavě (1603 z třetího dílu dvora svobodného). - Jan Zoubě z Tvrdoslavě.

V kraji Podbrdském

Jan Bartoloměj z Křížova. - Jan Benák z Klínce. - Václav Beránek. - Jan Burjanek z Buše. - Václav Dvořák v Čímu. - Kryštof Štěpánův z Chotilska. - Pavel Vlášek z Záběhlíc. - Jakub Zudojovský (Sudovský na svobodném dvoře v Sudovicích). - Jakub ze vsi Kramů (Sudovský?) - Pan opat zbraslavský jaké tři odnaté nápravy drží?

V kraji Prácheňském

Dvůr Baslovský. - Jan Bejšovec z Bejšova (a v Dasném u Hluboké nad Vltavou). - Dyůr Čurdovský (1603 Anna Curhová). - Jan Danek v Pohorovicích. - Daniel z Klouba (u Vodňan). - Sušičtí z dvoru Divišovského. - Alžběta Diviška (Divišovská z Divišovic). - Šimon Hurt (viz kraj Plzeňský). - Jan Koudele (1603 Kundrle) z Pohorovic. - Koudole(?) v Kloubě. - Martin Kropáček od Hluboké (1603 Bohuslav Kopáček na mlýně Beckovském pod Hlubokou). - Tomáš Malochmelenský (Malá Chmelná u Sušice). - Martin Racek a Tomáš Porůček z Pohoří (u Mirovic). - Matěj Říha ze vsi Krejnic. - Tomáš Říha ze vsi Krejnic. - Jan Sedlecký z Hořejšího Sedlice. - Havel z Sudlovského dvoru. - Petr Svojiče (Svojiše) z Paračova (u Čehnice na Strakonicku). - Jan Šimánek z Přešic (z Přeštic?). - Jan Šrámek z Tourových (Tourov u Bavovova). - Martin Urbanovic s Janem z Suchého. - Dorota Valšova (Vlachova) Břeží. - Valšovský dvůr drží Sušičtí. - Viktorin Voles (Velec?). - Jakub Vrabec z Voseku (Osek u Radomyšle). - Michal Zálužský ze Záluží (obec Břeží u Milevska). - Zemek v Těchlovicích (viz kraj Plzeňský). - Štastnej z Kyselice (?). - Mareška z Pohoře (Pohoří u Mirovic). - Kryštof z Malého Sedlečka (obec Bukovaný u Mirovic). - Anna z Trhova (?).

V kraji Rakovnickém

svobodníci nebyli.

V kraji Slánském

Bartoloměj Fliespach z Fliespachu v Straškově. - Jiřík Hovorčovský z Kolivé Hory na Třebotově. - Jakub Jílek z Stanic a v Vořeše (Ořechu Řeporyj). - Matěj Klukovský, měšťan Starého Města Pražského, ze dvoru. - Jiřík Lancman, nápravník v Kamejku kláštera paunů sv. Jiří na hradě pražském (obec Velké Přílepy). - Voldřich Lehnar. - Jiřík Lidický z Lidic. - Melichar Mřen v Hříškově. - Matěj, nápravník ze vsi Radotína kláštera zbraslavského. - Vít, nápravník na Martinovém v Kamejku. - Jiří Ouřad, nápravník z Velkého Chuchle (zbraslavského kláštera v kraji Podbrdském). - Vilém Razický ze Vchynic a v Kutrovicích (u Třebíze). - Havel Šura, nápravník v Černošicích (kláštera zbraslavského v kraji Podbrdském). - Anežka Tuchlovská z Vaškobrh (Oškobrh v Hradeckém, Matěj Tuchlovský z Tuchlovic + 1589; držel dvůr Kvíc, který po jeho smrti spadl na vdovu Anežku z Oškobruha na sourozence Annu, Lidmilu a Jana). - Jan Zeman ze Stanic v Kosoři (do husitských dob majetku vyšehradské kapituly).

V kraji Vltavským

Ctibor z Radslavic (u Neveklova). - David Ctibor z Rodic (asi lapsus calami místo spr. "z Radslavic"). - Jakub Ctibor. - Matěj Ctibor z Velkých Ředčic (sprv. z Ředic. - u Nechvalic na Sedlecku). - Šimon a Pavel bratří (1603 Červové) v Teletínu (u Netvořic na Neveklovsku), sprv. v Božetíně, obec Vrchotice na Sedlecku. - Václav Hodík ze Křtěníviček (sprv. Křenovičky, obec Velké Heřmanice na Voticku). - Kliment Horych z Petrovic (na Sedlčansku). - Svatoň Chalupa z Veselí (z Veselíčka, obec Rovina u Vysokého Chlumce na Sedlčansku). - Kliment Jelec z Velikého Kuniho (na Sedlčansku, nyní jen Kuní). - Jan Jandera z Teletína. - Tobiáš Jindrů (v Zahradce, obec Bezmří v Štětovic na Voticku). - Václav Kautce z Záhořan (obec Drachov u Bystrice na Voticku). - Matěj Koreš z Jickovic (1603 Matěj Křeš z Jiříkovic, obec Smilkov na Voticku). - Vaněk Kučera z Velikého Kuniho. - Jan Kypř z Červeného Oujezdu (1603 Matěj Kypř z Oujezda; později svobodníci Kypkové v Červeném Újezdě u Střezimíře na Voticku). - Jiřík Lovčický (z Pohnání v Lovčicích, obec Vysoká u Jesenice na Sedlčansku). - Štátnej Loud z Ještětic (z Ješetic u Smilkova na Voticku). - Lidmila Maršová v Outěšicích (Maršová v Oušticích, obec Chrástany u Neveklova). - Václav Marsa z Ouštic. - Tomáš Marků v Bolehovicích (obec Jesenice na Sedlčansku). - Bohuslav Martinek z Chotejřiny (nyní z Kotýřiny, obec Vesec u Kovářova na Milevsku). - Martin Mikšovic s bratřími svými v Šanovic (u Sedlce na Sedlčansku). - Martin Mikulášů (asi týž). - Kříž Mikšů z Petrovic (u Sedlčan). - Jiřík Mlíkovský z Mlíkovic (z Mlékovic, obec Straný u Neveklova). - Bohuslav Pešů z Rudoltic (u Vrchotových Janovic na Voticku). - Jan Pohorák (Pohorský) z Pohorí (dvůr u Šebanovic, 3 km sz. od Štětovic). - Svatoš Prokopův. - Jan Rubáš z Chleb (u Týnce nad Sázavou). - Jan Rychtářův z Červeného Oujezda. - Václav Řehoř z Krchanic (Krhanice u Týnce nad Sázavou v kraji Kouřimském). - Václav Sezima z Chvojence (sprv. z Chvojínku, obec Neštětice na Neveklovsku, dříve též Malý Chvojen). - Jan Skydánek z Řehovic (obec Zderadice u Maršovic na Neveklovsku). - Jan Sládek z Nahorub (u Neveklova). - Jan Suchoval ze Zlučína (obec Radvánov u Kovářova na Milevsku). - Kliment Suchoval ze Zlučína. - Václav Suchoval. - Jan Svašek z Rudoltic (u Vrchotových Janovic na Sedlčansku). - Jan Valsa z Rudoltic (u Vrchotových Janovic na Voticku). - Matouš Vilas z Hulína (obec Vysoká u Jesenice na Sedlčansku). - Václav Villas. - Marjana Vosecká z Bolehovic (obec Jesenice na Sedlčansku). - Matouš Votápek ze Srbic (u Votic). - Vrchotak (?) a Matouš v Hulíně. - Jindřich z Zahradky (obec Bezmří v Štětovic na Voticku). - Štátnej z Zálíchova (Zaluha pozd. Podmaršovic, obec Maršovice na Neveklovsku). - Jan z Zaluha (Zaluha j. Podmaršovic).

V kraji Žateckým

JMK pan arcibiskup má svobodníka jednoho (nápravníka). - Jiřík, nápravník Ďáblicke j. - Na panství Presnickém (Přísečnickém) JMC svobodník jeden. (dvůr Sorgenthal, ob. Pleil na Vejprtsku). - Jan Markus Reindler že drží dvůr Koubkovskéj v Hrušovanech u Hofetic na Chomutovsku. - Pan Václav Štampach (z Štampachu) jmá svobodníka jednoho, jak mu říkají? - Florián a Tomáš Troupové s Evou vdovou na panství Chomutovském, JMC svobodníci tři; jak jim říkají a jsou-li svobodníci čili svobodní rychtářové? (v Ulmbachu u Hory Svatého Šebestiána, v Křimově a v Reizenhainu u Hory Sv. Šebestiána).

JAK VÍTALI VE SLANÉM NOVÝ GREGORIÁNSKÝ KALENDÁŘ R.1584.

Václav Elznic

Celých 1600 let se řídil křesťanský svět kalendářem velkého diktátora a pohana C. Julia Caesara, který ve své říši zavedl roku 46 před naším letopočtem; a nutno dodat, že na tu dobu to byl čin znamenitý, hodný svého autora - alexandrijského hvězdáře S o s i g é n a /nar. asi 80 př.n. l./ řeckého původu. Ten vymýtil z kalendářního počtu definitivně lunární cykly, a zavedením přestupného roku v každém čtyřletí snížil časový rozdíl mezi průměrnou délkou "juliánského roku" a roční dobou na pouhých 11 minut. Ale i tak vzrostl tento rozdíl za 1600 let o dobu celých 10 dní. Aby se rozdíl odstranil, nařídil papež Řehoř XIII. v říjnu roku 1582 reformu kalendáře vynecháním 10 dní, a tak po 4. říjnu toho roku následoval 15. říjen. Pro budoucnost byl zachován nadále systémem přestupných roků u letopočtů dělitelných čtyřmi, avšak celá století byla přestupná jen tehdy, bylo-li i prvé dvojčíslí dělitelné čtyřmi. Po zavedení nového kalendáře byl proto přestupný rok 1600, bude pak 2000, nikoliv však r.1700, 1800 a 1900. Dá se ale předpokládat, že gregoriánská éra sotva přežije rok 2000, neboť na mezinárodním fóru se zcela vážně uvažuje o zavedení jednotného mezinárodního kalendáře s pevnými dny v roce i pevnými dny dosud pohyblivých svátků. Vypracovaný projekt je zcela

reálný, a byl předložen UNESCO.

Obsah tohoto úvodu je všeobecně znám, a bylo jej nutné zrekapitulovat pouze pro další informativní návaznost.

Nový kalendář nebyl všude přijímán s ochotou, dokonce ani v katolických zemích, tím méně pak jinde. Tak např. Bulharsko přijalo novou éru až roku 1916, Rusko ji nepřijalo vůbec, a SSSR teprve v r.1918, a proto svou Velkou říjnovou revoluci slaví až v listopadu. Bez obtíží se neobešel ani mandát Rudolfa II. z roku 1583, kterým zavedl nový kalendář ve své říši, tj. i v zemích Českých. Jak o novotě soudili v král. krajském městě Slaném, o tom svědčí unikátní zachovaný zápis místního rodáka Václava K n ě ž o v e s k é h o z roku 1584. V jeho zápiscích čteme:

"Létha Pánie 1584 po vydání nové pranostyky na týž rok od poctivého mistra Petra Kodiceilla z Tulechova, matematika v umění hviezdárském, stala se více prve po všem křesťanstvu nebejvalá a neslejšchaná a to z ponuknutí a z vůle toho nejproklatiejšího papeže a antikrista z Říma, že Jeho Milost císař římský a pán, pan Rudolf, toho jména druhý etc., král český ten prve vydanéj kalendář zrušiti a mandátem svejm otevřenejm zmieniti ráčil. A kdež bylo v předešlém kalendáři 9 nedielí a 4 dni masopustu, to potom v novejm toliko 6 nedielí bez jed-

noho dne bylo. A tak znamenitý zmatek v křesťanstvu se stal, neb jedni drželi a druzí nic. Co by pak ten dobřej tatík v Římie tím obmejšlel, viedietí se nemůže. Než jest důmysl, že by víra evangelit-ská a slovo Boží skrže to proti-venství očekávalo. Pán Buch rač církev svou před vlky a dravci mi-lostivie ostříhati."

Víme, že gregoriánský kalendář byl v českých zemích realizován tím, že po 6.lednu r.1584 následoval ihned 17.leden.

Uvedený zápis nalezneme jako rukopisný přívazek v knize šesti dia-logů o umění lékařském "Gruntovní a dokonalý regiment....." Jana K o p p a z Raumentálu', a to v českém překladu Hynka Krabice z Waytmille, tištěném v Praze roku 1535. Nachází se ve sbírkách rukopisů a starých tisků Státní knihovny ČSR v Praze pod sign. 54 A 61. Titulní list zápisů je vlepen jako prvý list uvedené knihy a obsahuje modlitbu s podpisem Václava Kniežoveského, datovaným "létha od porodu panenského 1589". Zbytek rukopisu na 38 listech foliového formátu je psán oboustranně a přivázan na konci knihy. Rukopis je vcelku dobře čitelný a je psán dobrou lidovou češtinou.

Kdo byl Václav K n i e ž o v e s - k ý? O tom podává sám ve svých zápiscích tolik zpráv, že jeho osoba a rodina, ač téměř bezvýznamná, je nám v celém rozsahu bezpečně známá. Narodil se 20.srpna 1546, neboť den svých 47.narozenin roku 1593 pečli-vě zaznamenal. Vyučil se sládkem,

řemeslo však mnoho nevynášelo, a tak později byl i šenkýřem. Šenko-val víno, ale nedařilo se mu valně ani tady pro nepřízeň konšelů, a živil se všelijak. Z poručení pánu spravoval městské hodiny, na podzim chytal a prodával skřivany. Poznamenává, že jich jednou za půl dne chytil do sítí osmdesát a prodával je dva za krejcar, "ale jen 11 jich snědl sám", dodává lito-stivě.

Od roku 1590 byl městským služeb-níkem, asi vykonavatelem, doručo-vatelem nebo nižším písařem. Byl několikrát ženat, máje řadu dětí, z nichž mnohé zemřely, což všechno zaznamenává nejen o sobě, ale i o dalších sousedech, konšelích a ji-ných význačnějších osobnostech v městě, při čemž připojuje vždy všechny svědky, kmotry a sousedy. Totéž činí i u významnějších udá-lostí. Předmětem mého zájmu byl např. rodový zápis tohoto znění: "Létha Božího narození 1593. Téhož létha v nedieli po sv.Matieji apoš-tolu božím /28.února/ pan Jan V o r a č i c k ý miel veselí svadební s paní Kateřinou z Hertenbergka a na Kokovicích, pozuostalou vdovou po někdy panu Kryštofovi E l s n i c o v í. Pan Buoh rač jim spolu své svaté požehnnání dáti. Amen".

Pro rodopisce má takový záznam ne-smírnou cenu, neboť matriky v té době nebyly. Tento příklad uvádím záměrně pro pozornost našich bada-telů, neboť není ojedinělý, a víme, že takové dobové zápisy na deskách a přídeštích starých knih vynesou na světlo nejedno překvapení. Před lety jsem našel podobný zápis

v přivázaných pamětech do staré postily Jana Špangenbergského. Tam Karel P f e f f e r k o r n z Ottopachu /2/ /5/ kromě osobního svědectví o bělohorské katastrofě a jejích následcích, zaznamenal i rodinnou událost, a to svatbu své 19 leté sestry Mandalény s Bohuslavem Elsnicem z Elsnic roku 1621 ve Slaném, v domě Ladařovském při 5 stolích "z obavy před soldáty". Ačkoliv matriky slánské v té době již byly, zápis o této svatbě zde nenalezeme. Církevní obřad se konal pravděpodobně v některém filiálním kostele na jeho statcích. Ale ještě v tomto roce najdeme tuto manželskou dvojici v matrikách jako svědky nebo kmotry.^{13/}

V tomto směru jsou zápisky Václava Kniežoveského bohatým pramenem pro rodopisce a regionální badatele z let 1589-1620. Nezapomíná pocho-pitelně ani na význačné události, jako byly požáry, přírodní úkazy, pohromy, mordy a popravy, které díky otrlému katu Holému se dály s neobyčejnou krutostí. Ale nakonec ani on sám neušel útrpnému právu a šibenici, když r.1605 bez soudu jednoho sebevraha, sedláka z Lukova, rozsekal a zakopal.^{14/}

Zdá se, že V.Kniežoveský měl jen základní vzdělání, a dokonce nebyl ani nijak vynikajícím písmákem. Jeho zápisky jsou často nahodilé, nesoustavné, s řadou časových mezer. Tomu nasvědčuje i jeho neznalost poměrů na pražských vysokých školách, neboť jinak by asi sotva psal s takovou úctou o Petru Kodicillovi z Tulechova /1533-1589/, profesoru

a rektoru pražské university, a známému vydavateli kalendářů /minucí/. Přes své velké zásluhy o učení na městských školách se Codicillus /vlastním jménem Knížka/ neslavně zapsal do historie bratrské, neboť již roku 1585 vypustil z nového kalendáře svátek M.J.Husa. Ještě hanebnější byl jeho "Řád a způsob učení na školách městských", kde stíná potupnými tresty žáky mluvící mateřštinou místo latinou. To by mu V.Kniežoveský ve svém horlivém vlastenectví a víře sotva odpustil.^{16/}

Z této posice komentoval r.1586 i smrt papeže Řehoře XIII. takto:

"Vše téhož letha, jakž vůbec slyšeti bylo, z vůle pána Boha všemohoucího umřel v Římě ten nejsvietější votec, za jehožto příčinou takovej znamenitej zmatek po všem křestianstvu se stal, že kalendář starej zrušen byl, a tak lidi skrze to k znamenitejm škodám přišli. A tak slyšet bylo, že když měl umřít, že mu pekelní voheň z oust sálal. Pán Buoh rač jednoho každého vierného křestiana toho uchovati. Amen". Zprávu o smrti Řehoře XIII. však zaznamenal opožděně, neboť papež zemřel již 10.dubna 1585.

Václav Kniežoveský se dožil tragédie bělohorské, ale záhy nato zemřel ve Slaném /za fortnou/ v neděli dne 14.března 1621 ve věku 75 let. Ušel tak hořící hranici za protireformačního tažení, která byla jediným trestem za nejtěžší hrdelní zločin té doby - kacífství, neboť jeho protipapežské výroky by mu svatá inkvisice nikdy neodpustila.

že však jeho zápisky zůstaly skryty /3/: Matriky slánské M 24-1 čís.2, slídivým zrakům jezuitů a jejich str.37 /nar.odd.zemř.1618-1650/ v horlivým přísluhovačům, je záhada a Stát.arch. Praha, Horská ul. zázrak současně.

Literatura a prameny:

- /1/: Jan Kopp z Raumentálu: "Grun-
tovní a dokonalejší regiment.....",
český překlad z roku 1535 /Praha/
Státní knih. v Praze, sign. 54 A61.
/2/: Postilla Jana Špangenbergského
/přeložil Jan Straněnský, Praha
1557/, Stát.knih.Praha sign. 54 A
45. Zápisky osudů osobních i ro-
dinných od K.Pfefferkorna z Otto-
pachu na obojím předešlém z let
1654-1662, psáno v exilu.
- /4/: Slánský obzor roč.VI/1898;
Stát.knih.Praha sign. 54F 1729
/5/: Jos.Volf: Genealogické pří-
spěvky k roku Pfefferkornů z Otto-
pachu /Památky archeolog. a místo-
pisné, díl XIII roč.1908-1909, str.
333-340 a 587-590.
/6/: Codicillus Petr, viz Ottův
slovník naučný, díl V. str.485-6.
Praha 1892.
Jos. Truhlář, Katalog českých ru-
kopisů c. k. veřejné a universitní
knihovny pražské /Praha 1906/. čč.
421 a 422.

RODIŠTĚ PAVLA KŘÍŽKOVSKÉHO Z XVI.
STOLETÍ

Leopold Kaňok

Studie Adolfa Turka ve Slezském
sborníku č. 2-3 z roku 1945, str.
125-133, obsahuje řadu příjmení z
Holasovic na Opavsku, jednoho ze
starých středisek významného kmene
Holasiců, jež do XVI. století kles-
lo na nevelikou ves, rodiště známé-
ho hudebního skladatele a sbormis-
tra a Janáčkova učitele. Tato stu-
die vznikla na podkladě urbářů ve
Státním archivu v Opavě a názorné
ukazuje, jak některá příjmení vzni-
kala podle pracovní činnosti jejich
nositelů, jiná překladem od úřední-
ků do němčiny při změně majitele
panství - v našem případě markra-
bte Jiřího z Hohenzollern-, další
komolením původních příjmení a též
i jiným výkladem původního příjmení
v němčině.

Tak např.: rychtařův - Richter;
zahradník - Zahradník - Gertner;
kostelník - Kostelník - Kirchen-
vater;
tkáč - tkadlec - Tkáč - Katz -Lein-
weber;
mlynář - Mlynář - Molnar - Miller;
krejčí - Krejčí - Schneider;
Brumovský - Braunsdorfer;
Hulva - Hulbe;
Vlčnův - Weltschnu - Weltschin ap.

V přehledné tabulce uvádí autor
studie, kteří to byli dle urbářů
z let 1523, 1531, 1535 a 1559 na
jednotlivých usedlostech po sobě
hošpodařící sedláci a zahradníci,
krčmáři a mlynáři. U selských u-
sedlostí je uvedena též rozloha
gruntů v láněch. Abecední pořad

- příjmení držitelů usedlostí v Ho- 1531 - HOLY Tomek: 1535;
lasovicích v letech 1523-1559 je HORNÍK Vávra: 1523;
tento: HORNLE Michal: 1559;
HULBE Jan: 1523 - HULBA Johann:
1531 - HUBLER Johann: 1535 - HULWA
Jan: 1559;
BAHR Fitzek, krčmář: 1559; HULVA Jurek: 1523;
BAR Urban: 1559; HUŠEK Bartoň: 1523.
BAWUL Jan: 1559, BAWUL Melcher: 1559;
BIETKA Jura: 1559;
BOHDAL N., zahradník: 1523; CHLUP Řehoř, zahradník: 1523 -GERT-
BOREK Macek, krčmář: 1523, 1531; NER Řeha, zahradník: 1531,1535;
BRUMOVSKÝ Ondra: 1523 - BRAUNSDOR- CHODURA Mika: 1559.
FER Ondráček: 1531 - BRAUNSDORFER
Andres: 1535; JIŘÍK,rychtář:1523 - RICHTER Georg:
BRUMOVSKÝ Pavel: 1523 - BRAUNSDOR- 1531, 1535 - ERBRICHTER Paul: 1559.
FER Paul: 1531 - BRANSDORFER: 1535;
BRAUNSDORFER Johann: 1531 - BRANS- KATZ viz LEINWEBER;
DORFER Johann: 1535. KLIMEK N., zahradník: 1523;
DUCZ Václav: 1523. KOLB Valtin: 1559;
ERBRICHTER viz Jiřík, rychtář. KOŘISTKA Jan, krčmář: 1559;
Franěk rychtařuvov: 1523 - RICHTER KOŘISTKA Matěj: 1559;
Franckh: 1531, 1535 - FRANEK Wala: KOŘISTKA Michel: 1559;
1559; KOŘISTKU Tomek: 1559;
FRANEK Kuba: 1559; KOSCHANY Jiřík: 1523 - KOSCHANY
FUSEL N., zahradník: 1523; Georg: 1531 - KOSCHONY Georg: 1535
FUSEL Jíra: 1559; - KOZIANNY N.: 1559;
FUSEL Martin: 1523 - FUSCHEL Mat- KOSTELNIK Matěj: 1523 - KYRCHENVA-
heus:1531,1535 - FUSEL Matuš: 1559; TER Mathes: 1531;
FUZEL Pavel: 1559. KYRCHENVATER Jan: 1531 - KHIRCHEN-
GEBAWER Jan: 1559; VATER Jhan: 1535;
GERTNER Gregor, zahradník: 1559; KOWARŽ viz PIKART, kovář;
GERTNER Lucass, zahradník: 1531, KRČMÁŘ Řeha, krčmář: 1523 -
1535; KRETSCHMER Greger, krčmář: 1531,
GERTNER Martin, zahradník: 1535. 1535;
GERTNER viz též-ZAHRADNÍK a CHLUP, KRETSCHMER KUTELA, krčmář: 1559;
zahradník. KREJČÍ Vaněk: 1559;
KUDEREK N., zahradník: 1523;
KUTILA N.: 1535.
HLADKÝ Jan: 1559;
HLUZÍK Jan: 1523 - HLUSCHEK Jan: 1531 - HLOSCHEK Johann: 1535 - HLU-
ŽEK Martin: 1559;
HLUŽEK Woytek: 1559;
HOLEY Tomek: 1523 - HOLY Thomekh: 1531 - HOLY Tomek: 1535;
LEBEDA Šimek: 1559;
LEINWEBER Maczey: 1523 - LEINWEBER
Maczey: 1523 - LEINWEBER Mathis ji-

- nak TKÁČ: 1531 - LEINWEBER Mathes: - STIBORECKH Matusch: 1535 - STIBO-
1535 - KATZ Matěj: 1559; REK Matusch: 1559;
KATZ Martin: 1559; LYSÝ Matůš: 1559. STOŠ Jan: 1559 - STOSCH Wanieck:
1559
- METZER Wawra, krčmář: 1535;
MOLNAR Jan, mlynář: 1531 - Jan, ŠÍDLO Mička: 1523;
mlynář: 1535 - Jiří, mlynář: 1559. ŠKUTA Jan: 1559.
- NĚMEC Jiřík, krčmář: 1523; TKÁČ viz LEINWEBER.
NOS Tomek, švec: 1559.
- OMASTA Staněk: 1559; VEČEREK viz WETZEREK;
OPATŘIL Jíra: 1559. VLČNUOV Kašpar: 1523 - WELTSCHNU
Waczlaf: 1531 - WELTSCHNU Kaspar:
1531 - WELTSCHIN Caspar: 1535 -
CASPAR Jan: 1559;
VIEWEGER Michal: 1559.
- PAULER Merten, brusič: 1538 - PAU-
LER Merten z Opavy: 1559; PIKART Jan, kovář: 1531 - SCHMID
Jan: 1531 - SCHMID Jhan: 1535 - WALDEK Blažek: 1559;
KOWARŽ Frantz: 1559; WANKE Michel: 1531 - WANCKO Michel:
1535;
KOWARŽ Lorenz: 1559. WETZEREK Jan: 1559.
- REUSCHNER Jhan: 1531 - REUSNER Jhan:
1535; ZAHRADNÍK Ondra: 1523 - ZAHRADNÍK
RICHTER viz Jiřík, rychtář. Šimek, zahradník: 1523 - GERTNER
Wanieck: 1531;
ZAHRADNÍK Kašpar, zahradník: 1559;
ZAHRADNÍK Ondra, zahradník: 1559;
ZAHRADNÍK Vítek, zahradník: 1523 -
GERTNER Andres: 1535
- SCHMID viz PIKART, kovář;
SEDLÁČEK Jíra, mlynář: 1559, SEDLA-
ČEK Petr, mlynář: 1560; SCHICKL Matzey, krčmář: 1523 -
SCHICK Mathis: 1531, 1535 - SCHIC-
KEL Klimek: 1559, ŽITNÍK Šimek: 1523.
SCHNEIDER Waniek: 1559;
SCHWARTZ Simon; krčmář: 1559;
SKŘETEK N., zahradník: 1523;
SMIKA Jan: 1523 - SMYKA Jan: 1531
- SMYCKA Jhan: 1535;
SMYKA Matůš: 1559;
SMYKA Ondra: 1559;
SMOLKA Ondra: 1559;
SOKOL Jan: 1559;
STENZLAUFF N.: 1535;
STIBUREK Jan: 1523 - STIBOREKH Tho-
mek: 1531 - STIBOREKH Mathusch: 1531
- Některá příjmení jako Hulva, Sedlá-
ček a Stoš jsou v Holasovicích do-
ložena ještě v pozemkových knihách
a v katastrálních operátech z XVIII.
a XIX. století. Jiná příjmení se
dosud vyskytují v okolních obcích,
např. Holý. Dosud se v Holasovi-
cích udržely jen rody Kořistků a
Kožaných. Příjmení Křížkovský se
ve starých pramenech v Holasovi-
cích nevyskytuje. Podle záznamů

v nejstarší pozemkové knize hola- mu a dceři Tekle, jež byla babičkou sovské z XVIII. století daroval ro- Pavla Křížkovského. Příjmení Kříž- ku 1796 Josef Hulva svou chalupu kovský je na Opavsku poprvé dolo- čp.19 svému zeti Ignátu Křížkovské- ženo v roce 1725 v Rohozanech.

POZNÁMKY BADATELŮ

SVOBODNÍCI VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH V LETECH 1550 - 1620

Pod tímto titulem vyšla studie PhDr Jaroslava Vaniše v edici Historicko-geografické práce /sv.1, 1971, stran 125 a mapkou/, vydávané rotaprintem Ústavem čsl. a světových dějin ČSAV.

V úvodní části této závažné studie podává autor všeobecný pohled na otázku svobodníků /a svobodství/. Problematika těchto dvou svérázných staročeských právních institucí - svobodníků a svobodství - je velmi zajímavá, ale také velice složitá a dosud ne zcela objasněná, ať již pokud jde o jejich vznik či o jejich vývoj v různých obdobích. Nemůžeme v tomto referátu probírat názory různých badatelů, avšak podle výsledků posavadního bádání lze povšechně říci, že svobodníci tvořili samostatnou skupinu v právní a sociální struktuře feudální společnosti českého státu jako obyvatelé Českého království, kteří nebyli poddanými žádné vrchnosti, nýbrž podléhali přímo králi českému. Měli určité povinnosti /platit zemskou berní a vykonávat naturální zemské služby, zvláště jisté vojenské povinnosti/, neměli však - na rozdíl od pánů a vladyk - politických práv, nebyli zastoupeni na zemském sněmu. Svobodství pak lze chápat jako určitou samostatnou majetkovou podstatu, jejíž držba moh-

la být vkládána do zemských desk; býval to zpravidla poplužní dvůr, jeho pole, louky, lesy a ostatní příslušenství, práva a povinnosti, spojené s držbou toho dvora.

Jádrem citované studie je část druhá, obsahující topografii svobodství, dosud zjištěných na území bývalého kraje Pražského podle správního rozdělení k 31.12.1959. Hlavními prameny pro tento soupis byly berní rejstříky z let 1557, 1603, 1615 a 1620, vesměs již vydané tiskem. U každé lokality, v níž bylo zjištěno svobodství, je určena její poloha /někdejší historický kraj z r.1654 a vzdálenost od nejbližšího města či větší vsi/ a uvedeny stručné údaje o jednotlivých držitelích s udáním příslušných let, popř. i připojeny jiné důležité či zajímavé skutečnosti. U každého data jsou vždy odkazy na připojené poznámky, v nichž jsou citovány příslušné prameny a literatura, ev. další podrobnosti. Zmíněné poznámky tvoří další důležitou část studie; je jich celkem 509, což dostatečně prokazuje bohatý pramenný podklad celé studie. Pak následuje přehled použitých pramenů a soupis literatury, zabývající se otázkou svobodníků.

Studie je doplněna abecedním rejstříkem míst se svobodstvími, zjiš-

těnými na teritoriu bývalého Pražského kraje; u každého místa se uvádí číslo, pod nímž je svobodství zakresleno na připojené mapce, pak kraj podle berní ruly z r.1654, politický okres k 31.12.1959 a 1.7.1960 a posléze stránka studie, na níž se o svobodství pojednává. Mapa svobodství ve středních Čechách v letech 1550-1620 vykazuje na sledovaném území 185 svobodství.

Studie přináší mnoho nového materiálu k historické topografii a toponomastice středních Čech. Může však také být cenným podkladem pro studium genealogické, neboť u každé lokality, v níž bylo zjištěno svobodství, jsou údaje o několika držitelích svobodství, takže publikace obsahuje několik set jmen svobodníků nebo držitelů svobodství ve středních Čechách.

Nakonec dvě poznámky.

1. Probíráme-li jména svobodníků /držitelů svobodství/, uváděná v citované monografii, postřehneme zajímavý fakt. Je totiž dosti případů, že držitelé svobodství jsou zapsáni jménem Zeman. V této souvislosti jsou charakteristické poznámky, zapsané po r.1614 v první knize svobodnické u držitelů několika svobodství: "Jest pravej svobodník, dělá se zemanem." Nelze

tu podrobně probírat výklad pojmu "zeman", uvedeme jen, že podle prof. Jaromíra Čelakovského se v Čechách ve starší a střední době pod pojmem "zemaní" rozumělo zemanstvo, zemská šlechta /nobilitas ab ovo/ - páni a vladkyové - kteří drželi určitou část země. A tak se snad můžeme domýšlet, že svobodníci, jakožto držitelé statků, zapsaných v deskách zemských, snažili se přiblížit vyšším stavům, zemanstvu, povznášet se na vyšší stupeň společenský, přivlastňující si označení či titul "zeman". Toto označení se patrně časem užívalo obecněji, vžilo se a pak v některých případech se stalo jménem osobním, tedy z původního apelativa se stalo příjmení Zeman.

2. V Úněticích u Prahy byla v r. 1666 krčma prodána panu Martinovi Červovi, člověku svobodnému. Podle citované monografie žili svobodníci Červové v Božetíně na Benešovsku. Daló by se tedy předpokládat, že snad onen Martin Červ byl příslušníkem svobodnického rodu Červů božetínských. Věc ovšem by potřebovala ověření podrobným studiem pramenů, avšak právě tento případ naznačuje, jak Vanišova monografie může být podkladem k bádání rodopisnému.

Jc

K DĚJINÁM KNĚŽEVSI U RAKOVNÍKA

Jak známo, berní rula Rakovnického kraje z r. 1654 se nezachovala, a proto jistě musíme za významnou listinu považovat česky psaný dvojlíst, který obsahuje jména usedlých ve vsi Kněževsi u Rakovníka, nesoucí datum ve středu 29. srpna 1601 v den stětí hlavy sv. Jana. Záhlaví zápisu zní: "Poznamenání, co jest kterej souseď ze vsi Kněževsi krom pohořalých vovsa z jara vysil teta 1600. Listina má ještě přípisek od komise pro odhad škody krupobitím.

Dokument byl vydražen mně neznámému kupci v listopadu 1951 v Zinkově aukci (Orbis), a protože jsem předpokládal, že bude od té doby klauzúrován v soukromé sbírce, opsal jsem si uváděná jména a nyní předkládám je rodopisným badatelům.

Hawel na Matesowic
 Wácslaw Stiech
 Jakub Hejtman
 Jakub Czwak rychtář
 Blažek Pikal
 Falta Polák
 Jan starej Sspon
 Jan Zabranskej
 Barta Pawelka
 Jiřík Koudele i Šadkoweyma na polky
 Rzyha Kokrda
 Jan Rozkole
 Wít Koza
 Šimon Tesař
 Falta Wysokey
 Adam Klar

Falta Plegl
 Martin Rus po poustce
 Stará Klymentka
 Jan Batiak
 Václaw Rys
 Jan Mladej Sspon
 Jan Bureš
 Martin Rus po svym statku
 Korzynkowa
 Donath
 Jan Zykl
 Mátiieg Pyssa
 Martin Sladkeg
 Endres Kowarz
 Petr Kowarz

František Hejl

Obdrželi jsme dotaz na vysvětlení slovního významu co byly "samotížné mlýny", který jsme mohli jen otisknout v této rubrice a počkat na vysvětlení významu z řad čtenářů. Podjali jsme se však raději sami vysvětlovacího úkolu, aby zpráva byla co nejkompletnější. V první stati tohoto článku uveřejňujeme z dotazu jeho podstatnou část, t. j. část historickou z různých pramenů s označením odkud bylo čerpáno, v druhé stati sdělení Výzkumného ústavu mlýnského, pekárenského a cukrárenského průmyslu, Praha 4 - Nusle, Na Pankráci 30, jehož ředitel doc. Ing. Jan Hampl, CSc. byl tak laskav, obratem nám zaslal vysvětlení na náš dotaz a souhlasí s otisknutím a v třetí stati sdělujeme výsledek našeho vlastního bádání s resumé.

Prvá stat:

V recenzi knihy Ing. arch. Dobroslavy Menclové "České hrady" klade recensent otázku, kdo z nás ví, jak vypadal na hradě samotížný mlýn. (GH-Listy, seš. 1, únor 1974, str. 19). Je to problém jistě zajímavý, a zdá se, že dosud nebylo mu věnováno mnoho pozornosti. Pisatel těchto řádků při svém bádání zachytil několik záznamů o samotížných mlýnech, které tu uvádí.

V dílčí ceduli z r. 1555, kterou se členky rodu pánů z Gutnštejna dělily o zámek Petršpurk (Petrohrad u Podbořan), jsou zmínky o samotížném mlýně na zámku: "Item sklep nejdolejší klenutý, kde nyníčko piva jsou na levé straně do sklepa toho, kde mlýn samotížný nyníčky jest... Item sklep ten, v kterém nyníčko mlýn samotížný jest ... Item poněvadž zámek petršpurský jest na čtvero rozdělen a mimo to ještě k společnému užívání jakožto věže v zámku, kde se věznové chovají, společně a což k ní přidáno jest, mlýn samotížný..." (1)

V letech 1567 - 1586 byl purkrabím na hradě Karlštejně Jan Vchynský z Vchynic, který tam nedobře hospodařil, a tak v roce 1587 bylo provedeno odhádání škod, které vznikly za jeho správy hradu. V příslušném zápise se také píše: ... "Odtud jsem veden dolů po schodě až na podlahu, na níž mlýn samotížný jest. Z něho vzaty byly dva kameny mlýnské, z poručení pana Jana Vchynského jsou vezeny do Mokropec do mlýna paňa Jana Vchynského. O tom dali zpráva Jakub man, Jan Náhlý, Jan Drahlavský." (2)

V literatuře jsou však také ojedinělé zmínky o mlýnech samotížných na vsích. Tak v r. 1585 byla ve dvoře v Mratíně komůrka a v ní mlýnec malý samotížný, zlý a polámaný (3). V Hostivících v inventáři gruntu Chrzovského z r. 1627 se uvádí jeden samotížný mlýn (4).

Tyto skrovné zprávy, dokazující existenci samotížných mlýnů v 16. a 17. stol., nevysvětlují ovšem ani pojem "samotížný mlýn", ani nedávají představu, jak vypadalo toto mlýnské zařízení. Lze však z těch zpráv vyvodit aspon toto: Na hradech to byla patrně zařízení většího rozsahu, neboť na Petrohradě byl pro ně vyhrazen samostatný sklep, na Karlštejně bylo umístěno na podlaže a mělo dva mlýnské kameny, které se hodily k použití pro panský mlýn v Mokropsích na Berounce. Ve vsích, ve dvorech či v selských statcích, bývaly patrně jen samotížné mlýnce malé.

Prameny a literatura:

- 1 DZV 52 A 19, 22, 23
- 2 DZV 68 L 13
- 3 Pubal, Kronika sluzská (1912), str. 54
- 4 Fr. Melichar, Dějiny okresu unhošťského (1890), str. 199.

Druhá statí:

Samotížný mlýn je název pro nejstarší typ mlecího zařízení, které používalo rotačního pohybu proti prostému tření vzravným pohybem mezi dvěma kameny, nebo drcení obilí ve stoupách. Přestože historická vědecká literatura o mlynářství je v českém jazyce poměrně skoupá, vyšlo přece několik populárně - vědeckých knížek, kde je možno se o starobylém názvosloví mnoho dovědět. Jednou z nich je knížka "Historický vývoj mlynářství", od Jaroslava Karase, redaktora a odb. učitele, která vyšla v Praze r. 1919 nákladem redakce Mlynářských novin. 88 str., 57 obrázků.

O samotížném mlýně se píše na str. 18 a násl.:

"Roztloukání obilí byla práce velmi namáhavá, neboť se musila zvedati těžká palice, aby dopadnutím s výše vyvodila potřebnou sílu k rozdrčení zrna. Snad se poznalo, že otáčením palice v hmoždíři se také zrno drtí a ještě lépe by se rozmělovalo, kdyby přestalo se jen na točení při zvětšení váhy její. To byla myšlenka k zavedení r u č n í c h mlýnů, tzn. samotížných o dvou okrouhlých kamenech. Plinius Gajus aspon ve své přírodovědě zminuje se o tom, jak poznánáhu z hmoždíře samotížný mlýn povstal.

Kdo však vynálezem kruhových ručních mlýnů byl, není známo. Zásadou při nich bylo, že vrchní kámen, který se pohyboval na pevném spodním, musel být tak těžký, aby svou vlastní vahou stačil na roztrání zrna. Horním kamenem se pohybovalo ručně sem a tam, nebo se točilo do kruhu.

Samotížné mlýny jsou vynálezem prastarým, který vznikl snad vedle hmoždířů, snad i dříve z prohloubených kamenů..."

"... Kdežto v Římě 600 let př. Kr. roztloukali obilí v hmoždíři, znali Židé v Egyptě již asi 1600 př. Kr. samotížné mlýny..."

"... Mlýny samotížné byly s počátku velmi malých rozměrů. Rekové starých Řeků vrhali jimi v bojích po nepřátelích. Byl to nehybný prohloubený spodek, v jehož středu nacházel se stojatý čep z tvrdého dřeva, později ze železa zhotovený. Vrchní kámen měl mlecí plochu vzdutou, jež odpovídala prohloubenině spodku. V prostředku měl nálevkovitý otvor s dřevěnou nebo železnou příčkou, která měla v sobě pánvičku pro čep spodku..."

"Dle mnohých nálezů byly tyto ruční samotížné mlýny hodně rozšířeny v Abbewillu v Pikardii (Francie): nalezené tu kameny mají oba stejný průměr 32 cm. Spodní je 6 cm, horní něco kuželovitý asi 15 cm vysoký. Oba váží 25 kg.

Z různých nálezů víme, že i při ručních mlýnech samotížných nejednalo se vždy o stejný tvar. Byly mlýnky ruční, je jichž mlecí plocha byla úplně rovná, nebo prohloubená. Také se stávalo, že spodní kámen byl mnohem větší než horní a měl zároveň obrubu, která rozbíhání meliva zabranovala". Tolik citát.

V knize se uvádí ještě další zajímavé podrobnosti a jsou tam i pěkné obrázky. Ty jsou ostatně uvedeny prakticky v každé monografii o mlynářství, jichž je např. v našem ústavu k dispozici několik.

Třetí statí:

Podle Josefa Jungmanna, Slovník česko-německý IV. (Praha 1838).

Samotížný (scilicet samotažný, odvozeno z sám-tiehu, to jest táhnu), co se rukama táhne, to jest bez koní a dobytka, Hand-; Samotížné sánky, samotížky, Handschlitten; Samotížný mlýn, který se rukou táhne, žerna, Handmühle, mola trusatilis; samotížné kolo, které lidé chodíce v něm táhnou, Tretrad, Gangrad, Krahen, jinak šlapací kolo, jeřáb; Rožen samotížný, to jest který se závažím neb jiným prostředkem točí, Bratenwender.

VJS

Rovněž ve slovníku J. Fr. Šumavského (1854) str. 538 a 539 jsou významy: samoběžný vůz = die Draisine; samotížný = Hand-, Tret-; samožne c = die Schneidemaschine.

Dále ve slovníku Jos. Ranka (1895) str. 782: samotíž = selbstziehen (mit Händen); samotížný mlýn = die Handmühle; samotížné kolo = das Tretrad, das Gangrad; samotíhy = die Handschlitten; sané = der Schlitten (Rank i Šumavský).

Zhodnotíme-li z uvedených slovních srovnání, vyplývá nám velmi jednoduše, že se jedná o mlýn na zrno rozmělnované třením (subst. samotíha dj. samotížný) ručním pohybem mezi dvěma prostředními (kameny), od malých rozměrů mlýnu až po rozměry zvládnutelné silou většího počtu lidí (např. za pomoci soukolí nebo pák a protizávaží, event. šlapacího kola). Proto také mlýnské kameny bylo možno použít i do vodních mlýnů, jak uvedeno v prvé statí.

vG.

LITERATURA

Handbuch der Genealogie. Für den Herold, Verein für Heraldik, Genealogie und Verwandte Wissenschaften zu Berlin unter Beteiligung zahlreicher Mitarbeiter bearbeitet und herausgegeben von Eckart Henning und Wolfgang Ribbe. - Neustadt a. d. Aisch, Degener 1972. XVI, 304 s. Cena 24,85 DM.

Po vydání slabikáře heraldiky (Wappenfibel. Handbuch der Heraldik), vyšlém v témže nakladatelství, připravil západoberlínský Herold neobyčejně přehlednou a praktickou příručku se soubornou instruktivní informací o vědeckých disciplínách, jimž v našich zemích po dlouhou řadu let nebyla již věnována plná pozornost. Při tom třeba zdůraznit, že jde skutečně jen o příručku, která není ani učebnicí, ani vědeckým kompendiem genealogie. Rodopisec začátečník marně by tu hledal např. poučení k užívání genealogických značek či návod na správné sestavení genealogického záznamu o určité osobě. V tomto směru zůstává stále nedostižnou genealogická příručka Weckenova (Friedr. Wecken, Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung, 7. vydání 1961). Naproti tomu vědeckému pracovníku poskytuje tato nová příručka pomoc jen částečně, např. v některých výtazích z příruček a v odkazech na literaturu. Celkem se nová kniha sestává ze tří hlavních oddílů - základy genealogie, vědy s genealogií úzce spřízněné, organizační formy genealogie - a každý tento oddíl se rozpadá dále na pododdíly a kapitoly, v nichž celkem 27 spolupracovníků zpracovává nejrůznější možné otázky.

Pojem genealogie z hlediska historických, biologických a sociologických disciplín vysvětluje H. F. Friederichs, dějiny genealogie od doby řecké až po 20. stol. vykládá W. Ribbe, vědecké zkoumání a metodologii genealogickou na základě ascendentů, descendentů a konsanguinů pomocí tabulek i biologických sondáží zkoumají W. v. Huck a R. Hoevel, stejně tak jako implex, agnaci, kognaci, filiaci a další jevy jiní badatelé. Do pomocných věd pro genealogii patří knihovnictví a archivnictví především, prameny genealogické jsou roztrženy do skupin církevních, civilních, úředních, vojenských, soudních, finančních a hospodářských; konečně samostatně jsou hodnoceny prameny matrik, vlastních rodinných pramenů a památek stavitelských.

Mezi pomezí disciplín s genealogií souvisejí, stávající se jí vědními obory pomocnými, řadí příručku diplomatiku, paleografii, chronologii, heraldiku, sfragistiku, vexilologii, historickou metrologii, numismatiku a kartografii - zde byly především vyjmenovány základní vědy historické; mezi pomocné vědy pro genealogii dlužno zařadit však dále kulturní dějiny, onomastiku, především antropomastiku a v neposlední řadě i sociologické disciplíny, především sociologii rodinnou, společenskou, sociologii zaměstnanckou a společenské jevy, jako je stěhování a fluktuace obyvatelstva. Mezi pomocné vědy genealogické dlužno řadit i právní vědy a společenskou genetiku.

Všem těmto jednotlivým disciplínám je v genealogické příručce věnována minimálně jedna kapitola, psaná velmi úsporně a instruktivně předními badateli daného oboru, a celá kniha je dokonale redakčně skloubena, takže ani po stránce stylistické nemá čtenář dojem, že čte práci autorského kolektivu. Kniha je doplněna soubornou bibliografií jednotlivých vědních disciplín, soustředěnou především na literární odbornou produkci německou. Českých dějin se týkají kapitoly o dědictvém právu a o udělování statků v pobělohorské době (str. 197) a otázky bratrské emigrace organizované hrabětem Zinzendorfem (str. 208).

Jan Skutil

Autor Antonín Haas v článku "Omezení odúmrtí a vdovská třetina v starém českém městském právu", uveřejněném v Právněhistorických studiích (17, 1973, str. 199 - 218), se zabývá různými zvláštnostmi dědictvého práva a tzv. třetinového systému vdovského podílu. Jestliže zemřel měšťan bez poslední vůle, získávala vdova jednu třetinu pozůstalosti, děti pak obě zbyvajících. První zmínka o takovém ustanovení je v privilegii pro Chomutov z r. 1396. Systém se udržel až do 16. století. Jeho oblba se odrazila i v odúmrtní oblasti. Dědictvé právo se v českých zemích zlepšilo ve prospěch žen ustanovením Karla IV. ze 17. října 1357 pro Cheb, jež zrovnoprávňovalo v dědictví dcery a syny.

Aleš Chalupa předkládá v Časopisu Národního muzea - Historického muzea (roč. 1972, čís. 1 - 4, str. 105) zprávu archivu Národního muzea za několik posledních let na úseku pozůstalostí. Byly rozříděny, archivně uspořádány a inventárně podchyceny tyto pozůstalosti: J. M. Černý (1839 - 1893, sekretář Českého muzea, politicky a veřejně činný), Julius Grégr (1831 - 1896, mladočeský politik a novinář), Josef Kaizl (1854 - 1891, politik a rakouský ministr), Bedřich Pacák (1846 - 1914, rovněž politik a rakouský ministr), Františka Plamínková (1875 - 1942, pracovnice ženského hnutí, senátorka). Dokončena byla též inventarizace

požůstalosti historika, univ. prof. dr. Josefa Pekaře (1870 - 1937) a historika a diplomata, univ. prof. dr. Kamila Krofky (1876 - 1945). Všechny tyto pozůstalosti obsahují vesměs bohatou a závažnou korespondenci a dokumentační materiály z veřejné činnosti a byly k nim pořízeny též inventáře, uvádějící v úvodcích základní údaje o životě a díle bývalých tvůrců těchto pozůstalostí.

Ve zprávě o 14. mezinárodní archivní konferenci u okrouhlého stolu, konané ve dnech 15. - 18. května 1973 v Lucembursku za účasti 27 států, píše V. Sýkora v Archivním časopisu (č. 2 1973, str. 111) m. j.: Četné stížnosti byly na to, že v oblasti heraldiky a sfragistiky je nedostatečná publikační činnost. S. Mitjukov, ředitel Archivní správy USSR, ve svém diskusním vystoupení ukázal, jaká péče se na Ukrajině věnuje sfragistickému a heraldickému materiálu. Ukrajinská archivní správa připravuje vydání bibliografie literatury z oblasti heraldiky a sfragistiky a uvažuje i o vydání katalogů. V rámci diskuse byla podána též informace o sfragistické a heraldické práci v ČSSR. Zájem vzbudila připravovaná publikace, která by měla v úplnosti obsáhnout všech asi 1 000 znaků měst a městeček v České socialistické republice.

V 1. čís. Sborníku archivních prací roč. XXIII/1973 popisuje Marie Kapavíková velmi zhrubně kutnohorské radní knihy z let 1462 - 1527 a městskou správu v tomto období. Uvedené knihy jsou uloženy v OA v Kutné Hoře jako součást fondů historického Archivu města Kutné Hory, který obsahuje několik poměrně dobře dochovaných sérií městských knih, které časově spadají do období od pol. 14. do konce 18. století. Jde zejména o knihy přepisů privilegií z let 1500 - 1741, knihy městských financí (rejstříky obecních příjmů a vydání, rejstříky obecních dvorů, zádušní počty aj.) z let 1454 - 1848, knihy kopiářů z let 1545 - 1620, knihu přísah z let 1601 - 1655, knihy městské rady z let 1462 - 1792 a knihy kvaternů z let 1713 - 1794, obsahující vesměs záznamy jednáni před městskou radou charakteru civilního soudnictví sporného i trestního, ale také zápisy majetkoprávního charakteru, trhy nemovitostí, věci cechů a řemesel apod. Dále knihy trhové s makuláři z let 1426 - 1850 (obsahují převody nemovitostí spolu s finančními záležitostmi, v mladším období, zhruba od pol. 17. stol, mají tyto knihy charakter pozemkových knih), knihy sentencí 1467 - 1727 (obsahují pamětní záznamy včetně opisů některých důležitých písemností došlých městu, výroky městské rady, avšak i spory a pře a přátelská narovnání), knihy svědomí a svědecké z let 1454 - 1765 obsahující převážně svědecké výpovědi o sporech mezi stranami, knihy smluv a rukojmí z let 1520 - 1851 (obsahují ponejvíce svaatební a peněžní smlouvy a osobní závazky), knihy kšaftů testamentů z let 1489 - 1817 s posledními porizeními měšťanů, knihy inventářů (majetek měšťanů) z let 1596 - 1790, knihu přípovědí k majetku z let 1596 - 1790, právní knihy kutnohorských předměstí z let 1462 - 1729, právní knihy městského rychtáře z let 1750 - 1792, knihy dědictví 1564 - 1825, knihy trhů, pře vodů a postupů 1656 - 1843, knihy záznamní 1789 - 1852, knihy obligací 1653 - 1729, knihy kaucí a obligací 1709 - 1850, knihy kvitancí 1779 - 1881, různé knihy, týkající se pozemkového majetku města a finančních záležitostí 1540 - 1880, manuál práva útrpného z let 1522 - 1571, knihu věznů a rozsudků z let 1789 - 1768 - 1788 a knihu sirotčí z let 1754 - 1760. Jazyk zápisů všech těchto knih je převážně český s ojedinělými latinskými (převážně ve starším období) a německými (v mladší době) zápisy.

Kromě rozsáhlých knižních souborů má tento fond rovněž tzv. listinnou a aktovou sbírku (manipulaci). Jde o uspořádaná privilegia, všeobecné právní a městské listiny, různé aktovy a účetní materiál a i zlomky některých knih. Jedná se převážně o písemnosti kutnohorské městské rady, horních úřadů, zůzných městských úředníků (kupř. osmisoudců), církevních osob, kutnohorských cechů, ale i písemnosti konšelů jiných měst apod. Tato manipulace má celkem 24 855 inv. čísel a zahrnuje léta 1314 - 1830.

Ve vlastní studii se autorka podrobně zabývá rozbozem radních knih z let 1462 - 1527 a sleduje rovněž práci kutnohorských městských pisařů do první čtvrtiny 16. stol. Podrobně probírá kutnohorskou městskou správu ve druhé polovině 15. a v první čtvrtině 16. stol. Pro období 1462 - 1471 je sestaven přehled jmen úřadujících šepmistřů (konšelů - obvykle dva - stojící v čele konšelského sboru). Pro naše čtenáře uvádíme abecedně: Ahník, Alder Prokop, Bartošek z Anděla, Blažek hořmistr, Burian, Bylejovský Martin, Domašínský Jan, Duchon, Faist Petr střelec, Filip krejčí, Filipek, Franěk, Havlík Matěj, Hertvík Jan, Hesel Jíra, Horut Prokop, Huček Martin, Hužvička Václav, Chocenský Jíra, Jan postřiháč, Janda erckafář, Janovský Petr, Jíra uzdař, Jošt, Klobása Martin, Kopriva Jan, Kozka Jan, Krupa Mikuláš, Kuče Johan, Libák Mikuláš, Marek postřiháč, Martin hamerník, Matěj farář, Melhuzský Martin, Melhuzský Matěj, Mikuláš hořmistr, Mikuláš stolař, Mlýnek Jan, Načeradský Ondřej, Nápravník, Opavský Vavřinec, Pezoldi Tuoma, Poder Matěj, Pokšuch Matěj, Postřiháč Jan, Prekl Michal, Roztál Bartoš, Sázavský Mikuláš, Sedlář Jakub, Sudlice Jan, Svadba Václav, Udílo Jan, Václav z Páchu, Vais Jan, Vala Jiří, Vavřinec canus, Vavřinec obročník, Venc-

lův Martin, Vidlák Petr, Vierdunk Martin, Vít kramář, Vít písař, Vrabc Šimon, Těžký Petr, Zlatník Jan.

Jak vidno, jsou pro rodopisce fondy OA v Kutné Hoře neopomenutelné při bádání v tomto regionu.

V příloze ke svému článku "Ze správní a hospodářské agendy města Hradce Králové ve 14. a na počátku 15. století" otištěnému ve Sborníku archivních prací (čís. 1, roč. XXIII/1973), uvádí P. Bělina jednak přepis dochované části berního rejstříku z let 1390 - 1403, jednak soupis řemesel a živností v Hradci, bezpečně doložených v pramenech. Rodopisce bude zájmat tento seznam hlavně z důvodů jazykových.

J. Musil

RŮZNÉ

Někdy se zaměňuje slovo krokev (krokve) za krokvice. K tomu připomínám, že technicky správné názvy jsou: krokev = trámce, jež se kladou obvykle po spádu střechy ve směru od hřebene k okapu; krokvice = zednické nářadí k určování vodorovné polohy, tvaru rovnoramenného trojúhelníku, v jehož výšce je zavěšena malá olovnice.

vG.

Týdeník "Květy", číslo 18 ze dne 2. 5. 1974 jistě omylem uvádí, že očíslování domů bylo zavedeno v Praze až r. 1868. Zmínujeme se o tom přesto, že každý rodopisec ví, že z příkazu císaře Josefa II. očíslování domů bylo v Praze a všude v Čechách provedeno r. 1770. Podle výslovného příkazu císaře provedli je nadporučíci a hejtmani, provádění vojáky. Na každý dům bylo tehdy namalováno štítkou a barvou hned číslo. Současně ale při této příležitosti byl vyhotoven v Praze jmený soupis všeho mužského obyvatelstva s udáním věku, povolání a pod. Podrobně o tom jedná kniha Eduarda Šebesty a Ant. Markuse "Popis Prahy z r. 1770". Vydáno bylo "Staré Město", o vydán "Nového města" se snad jedná. K druhému číslování došlo v Praze r. 1805, kdy domy byly opřeny popisnými čísly, jež zůstaly dodnes beze změn. Později přistoupila k tomu orientační čísla (jakožto pomocná), která v okupaci byla upravena podle stavu proluk.

vG.

Pátrá se po

Ferdinand MADER (nebo Maader), vrchní sloní výběrčí, žije 1807 v penzi v Praze. Kde působil? Hledán i křestní zápis jeho syna Antonína Karla, později advokát v Praze. V arch. m. Prahy marně hledáno. Dr. Václav Mattauč, 432 01 Kadaň, Sídliště budov. 1147/7

Někde v Polabí byli oddáni před 1646 měšťan Jan ZAHRADNÍK s Alžbětou; před r. 1740 měšťan Šimon Zahradník s Annou; před r. 1787 měšťan Jan Zahradník s Marií Annou Michalovou. Jedná se o měšťany z Ml. Boleslavi, jinde oddané. Ing. Viktor Genttner 140 00 Praha 4 Nusle, Pod vilami 13.

Josef BOUDA, registrátor desk zemských, po r. 1700 bydlí na N. Městě Pražském. Přijetí za měšťana nenalezeno po mezeru v knize. Farní matriky sv. Jindřicha negativní. Původem asi z již. Čech; Horažďovice? Břežnice? Zprávu hledá František Hejl 750 00 Přerov na Moravě, Michalov 913.

Prosím o upozornění na výskyt jména KRAJNÍK (Krejník, Krajný, Krejný) v minulosti i o sdělení adres nositelů tohoto jména v přítomnosti. Zvláště jsou vítány zprávy z jižních Čech. Za veškerá upozornění děkuje: Dr. Eduard Krajník, U hranic 11 - 100 00 Praha - Strašnice.

Hledám veškeré údaje o výskytu příjmení MUNZAR. Miloš Munzar, Smetanovo nábřeží 1184, PŠČ 500 02 Hradec Králové 1, tel. 34 182.

Hledám badatele, znalého panství ZÁSMUCKÉHO a KONOPIŠTĚ. Podle ústního podání byl ze Zámku vypovězen majitel, nebo syn majitele, narozený údajně na Konopišti. Další dvě generace tohoto vypovězeného majitele se prý ztratily při požáru fary a upadly do poddanství. Předpokládám, že se jedná o bělohorské období nebo dříve, v literatuře jsem však nic nenalezl. Prosím o každou informaci. Za hodnověrnou zprávu po předchozí domluvě nabízím odměnu. Ing. Zdenko Zdeněk, Zápotockého tř. 3106, 272 01 Kladno - Sítňá.

Hledám informace o manželce, synu a vnucích či vnučkách JAKOUBKA z Vřesovic z konce 14. a zač. 15. století. Ing. Jiří Moravec, Komenského 4432, 430 00 Chomutov.

COMMUNICATIONES SOCIETATIS

Od ustavující schůze nového správního výboru GHSP dne 1. dubna 1974 konaly se další jeho schůze v první polovině roku 16. dubna, 6. května a 3. června.

Pravidelné schůzky každé druhé a čtvrté pondělí v měsíci v 17 hodin v klubovně GHSP byly v letošním roce zahájeny 14. ledna přednáškou o nevolnickém povstání v Čechách r. 1775, kterou přednesl doc. Dr. Jos. Petráň, autor stejnojmenné knihy (Nevolnické povstání 1775. Prologomena edice pramenů. Praha, Universita Karlova 1973. 279, (1) s. a (3) mapy, s rejstříkem osob). Přednáška přinesla četné pracovní podněty pro rodopisce, protože dosavadní genealogické práce o předních vůdcích tohoto selského povstání v Čechách jsou poměrně chudé. Skrovné jsou např. zprávy o sedláku Nývltovi ze Rtyně na Náchodsku i o Janu Chvojkovi, sedláku z Roudnice, chybějí i podrobnější zprávy o význačných postavách povstání na Chlumecku a Dymokursku. Tu je otevřena široká možnost působnosti genealogů, a přednášející projevil ochotu dát tři osobních návštěvách u něho na fakultě k dispozici materiál, který je za účelem edice už shromážděn a bude v budoucnu publikován.

Na další schůzce dne 28. ledna hovořil Dr. Vladimír Kalenský o svých genealogických zkušenostech z cesty po Rakousku. O matrikách na jednotlivých farách uvedl, že cizinec musí mít k jejich studiu povolení jednak rakouského spolkového ministerstva vnitra, jednak příslušného církevního ordinariátu. Pozemkové knihy, soustředěné v Zemských archivech, možno studovat bez zvláštního povolení, připravení materiálu však vyžaduje dobu až tři dnů. Zvláštní pozornost věnoval pak přednášející archivům ve Vídni, a to vládnímu archivu (Regierungsarchiv, archiválíe panovnického domu, vládních úřadů a klášterů, zrušených Josefem II.), správnímu archivu (Verwaltungsarchiv, fondy státní správy, kultury a školství a šlechty), archivu dvorské komory (Hofkammerarchiv, archivy různých panství, josefínská regulace pozemkové daň, kupní smlouvy, urbáře zemských knížectví a zemské komory), válečnému archivu (Kriegsarchiv, správní fondy a odvodní listy z let 1740 až 1918 s kvalifikačními spisy), archivu města Vídně (Stadtarchiv Wien, s podobným materiálem jako archiv hlav. města Prahy) a diecesnímu archivu se sbírkou matričních duplikátů od r. 1797. Dále se Dr. Kalenský zmínil o Štýrském zemském archivu a o archivu a knihovně heraldicko-genealogické společnosti Adler. V závěru Dr. Kalenský zdůraznil rozdíl mezi naší a rakouskou (a zároveň i německou) genealogií, který záleží v tom, že se naši genealogové zajímají nejen o výčet jednotlivých osob rodu, ale též o sociální a kulturní prostředí, že zkoumají vývoj rodu ve všech souvislostech s dobou a geografickými i jinými podmínkami, zatím co rakouští genealogové se převážně spokojují se zjištěním a shromážděním matričních dat co největšího počtu členů rodu.

Přednášejícím na schůzce dne 11. února byl doc. Dr. Ivan Hlaváček, který přednášel o genealogii v současnosti jako o pomocné vědě historické, která sleduje osudy jednotlivců ve vztahu ke kulturním, sociálním a hospodářským dějinám, jsouc zároveň pomocnou vědou řadě dalších vědních oborů, např. lékařství, biologie, sociologie, heraldice, sfragistice, epigrafice či diplomatice. Za těchto podmínek může být genealogie chápána též jako věda stále více se osamostatňující, jako samostatná vědecká disciplína, které vyjmenované obory naopak slouží jako pomocné. Z dalších vědních disciplín mohou pak sloužit genealogii např. chronologie, historická geografie, onomastika, etnografie, paleografie a jiná vědní odvětví. Jestliže bylo genealogie v minulosti prakticky využíváno vlastně jen k prokázání dědičných a dědičko-státoprávních nároků,

tu dnes je její uplatnění mnohem širší a její výzkumy, zvláště byly-li prováděny teamy, mohou být podstatou pro uzavírání větších historicko společenských závěrů. Přednášející načrtli pak ve stručném přehledu dějiny genealogie se zvláštním zřetelem k českým zemím a vyjmenoval základní domácí i zahraniční literaturu starší i nejnovější.

Dne 25. února vyprávěl o své genealogické práci Josef Bada, který vedle svého rodu zpracovává i genealogii rodů Bak, Forejt a Devera a k nim ještě přibírá rody Nemastil a Švamberký. Svou přednášku, která bude ještě mít pokračování v podzimním údobí, doprovodil četným fotografickým a rukopisným materiálem a také přešel z magnetofonového pásku dvojí vysílání z Rad rodopiscům v rozhlasové relaci "Domino", svého času organizované brněnskou redaktorkou Alenou Tučkovou. Prvým vysláním byl rozhovor s přednášejícím o jeho práci, vedený jmenovanou redaktorkou, a druhým přednáška již zesnulého prof. Hosáka o původu českých příjmení.

Přednáška Rudolfa Melichara o hledání nových cest v naší genealogické práci a příštích úkolech GHSP dne 11. března byla přednášejícím ve své podstatě znovu přednesena na valné hromadě GHSP o týden později, a proto referát o ní byl již publikován v zápisu o jejím průběhu v seš. 3/1974.

Pondělí dne 25. března bylo věnováno volné diskusi a zodpovězení dotazů přítomných členů.

Objevná přednáška Karla Sklenáře na pondělní schůzce dne 8. dubna o policejních zápisech z bouří r. 1848 jako rodopisném prameni byla pro svůj význam připravena k tisku v GH - Listech a tu se s ní mohou všichni členové seznámit.

Na zajímavé téma "Železné krávy" přednášela dne 22. dubna Dr. Karolina Adamová z Právnické fakulty UK. Jak živé bylo téma této přednášky, o tom svědčila následující bohatá diskuse. Jelikož se rodopisci setkávají s pojmem železného dobytka velmi často při své práci, mohli proto mnozí přítomní uvádět četné příspěvky z vlastních zkušeností pro charakteristiku tohoto feudálního zařízení. Dr. K. Adamová se opírala při svém výkladu o svou práci "Tak zvaná věčná (Železná) zvířata a jejich funkce v hospodářském zajištění církevních institucí se zaměřením na české země (14. - 19. století)" (Acta Universitatis Carolinae - Iuridica 1972, č. 1 - 2, Praha 1972, str. 127 - 155, též v separátu), a na tuto práci mohou být odkázáni všichni ti, kdož se o tuto problematiku zajímají, ale přednášče nemohli být přítomni.

Po pondělní schůzce dne 13. května s volnou diskusi měl 27. května přednášku Karel Liška, jedinou v tomto údobí na heraldické téma, a to o městské heraldice v českých zemích. Přednášející se v úvodu zabýval podstatou měst, jejich vzniku a dalšího vývoje, načež od městské administrativy přešel k městským pečetům, které městy vydávané písemnosti potvrzovaly. Zabýváje se jejich stářím a popisem uvedl také barvy vosku, jak které byly kterým městům přikázány k užívání, buď vyšší červená nebo nižší zelená, leč také černá (Tršice 1526) nebo zcela výjimečně i modrá (Buštěhrad 1497). Popisem pečeti dostal se přednášející k vlastnímu tématu večera, totiž k pojednání o erbech, které se na těchto pečetech vyskytují. Mluvě o nich nemohl se nezmínit také o jejich udělování erbovními listinami, z nichž nejstarší je z r. 1416 od krále Václava IV. pro Slavkov, další pak od císaře Zikmunda z r. 1423 pro Třebenic a z r. 1437 pro Český Brod a Tábor. Po historiografii městských erbů následovala jejich charakteristika, nejčastěji užívané barvy, jejich heroltské a obecné figury a posléze také objevující se klenoty a vedlejší části, štítonoši, strážci štítu a korunky.

Na schůzce dne 10. června vyslechli přítomní přednášku Dr. Lídy Dědkové o rychtářích. Přednáška přinesla poučení o této feudální nižší soudní a správní instituci, jejíž vykonavatelé byli úředními zástupci vrchnosti v jednotlivých místech a prodělali během staletého vývoje řadu proměn ve svém postavení a pravomoci.

První pololetí letošního roku bylo pak uzavřeno schůzkou dne 24. června s volnou diskusi, na níž druhý místopředseda GHSP a vedoucí pondělních schůzek Rudolf Melichar informoval přítomné o svém plánu kolektivní práce genealogů na rodokmenech významných osob. Genealogie dávno již nesleduje cíle, které hledala šlechta, a zaměřuje se nyní na cíle obecnější platnosti, které by byly kulturně historickým přínosem širší společenskovo vědecké badatelské obci. Zřetel na toto dnešní poslání genealogie byl přednášejícímu popudem k pokusu o zorganizování genealogického bádání o vynikajících jedincích, a to tak, aby na základě spolupráce členů GHSP z různých míst odpadlo nákladné cestování mimo bydliště badatele a nocování tam. Osobními dotazy zjistil, že české přední vědecké instituce mají zájem o takové bádání a že vítají tuto iniciativu, a na druhé straně že je tu i ochota některých badatelů sdružených v GHSP s kvalifikací takové úrovně,

aby mohli splnit žádané cíle jak v sestavení rodokmenu, tak i zachycení prostředí, v němž žili zkoumaní jedinci a jejich předkové. Základní podmínkou pro takovou kolektivní práci byla domluva se Státní archivní správou, která přislíbila, že ti badatelé, kteří budou pracovat na genealogickém zkoumání vybraných předních osobností pro některou instituci a budou mít o tom potvrzení od Společnosti, nebudou platit poplatek za půjčování matrik a budou i jinak zvýhodněni v přístupu k materiálům běžně nepřístupným. Pro uskutečnění plánu takové kolektivní práce je ovšem nutné věřit, že se přihlásí řada pražských i mimopražských členů GHSP, kteří budou ochotni ve svém bydlišti nebo v jeho blízkosti provést po obdržení potřebných informací a příslušně pod pory a pomoci dílčí pátrání jako úsek z celého bádání. K tomu účelu obrátil se přednášející ve svém proslovu na přítomné (a nyní těmito řádky obrací se i na všechny genealogy sdružené v GHSP), aby uvážili, zda budou ochotni podílet se případ od případu na práci v pracovním kolektivu na daném úkolu. Je ovšem samozřejmé, že by byli v konečném genealogickém elaborátu uváděni jako autoři všichni, kteří se na jeho vypracování podíleli. Badatelská činnost těch, kteří se po této výzvě přihlásí, bude zcela dobrovolná a rozsahem v jejich časových možnostech, které mohou ze svého vlastního času poskytnout. Se zřetelem na tyto omezené časové možnosti badatelů, nebylo by možné vázat přejímané úkoly na určitý termín dohotovení. Osvědčit kolektivní práci rodopisných badatelů z řad členů GHSP poskytují nyní možnost tyto ústavy a instituce:

1. Filozofická fakulta UK - Katedra čs. dějin - Přípravný výbor mezinárodního symposia pro dějiny pozdního feudalismu, které se bude konat v příštím roce k 200. výročí selských povstání v r. 1775, žádá genealogické osvětlení hlavních postav tohoto povstání. Tu jde o bádání ve StAr v Praze, Horská ul. a ve StÚAr v Praze, popřípadě také ve StAr Zámorsk a některých okresních archivech Středočeského a Východočeského kraje.

2. Národní technické muzeum má pro začátek zájem o genealogické zpracování Frant. Křížka, nar. v Plánici, o. Klatovy, tedy v oblasti StAr Plzeň, podle místa působení také Praha.

3. Zemědělské muzeum potřebuje genealogicky osvětlit postavu Jana Heyrovského, vynikajícího pracovníka v lesnictví, narozeného r. 1799 v Rokycanech.

4. Hudební oddělení Národního muzea v Praze uvítá zpracování některých postav z dějin českého hudebního života a zvláště vypracování rodokmenu manželů Duškových, hostitelů Mozarta.

Jde nyní o to, aby se přihlásil dostatek členů GHSP, kteří se mohou a zejména chtějí podílet třeba i při svém vlastním bádání na plnění uvedených cílů. A vyslovením tohoto přání končí p. Melichar svůj výklad.

Obvyklé tématické autobusové zájezdy GHSP z Prahy byly letos zahájeny dne 18. května zájezdem, který navazoval na předloňský zájezd dne 7. října 1972 do okolí Prahy na Budeč a Libušín s ukončením ve Smečně. Letošní zájezd ve Smečně začínal a jeho účastníci si prohlédli v jinak nepřístupném zámku pozdně gotickou kapli a renesanční velký sál, vystoupili na věž a prošli se zámeckým parkem se sallou terrenou a sochami z doby barokní. Přes Přelíc s roubenou zvonící pokračoval zájezd do Třebíže, kde byly navštíveny rodný domek Václava Beneše Třebízského, Skalka s Třebízského pomníkem a místní skanzen. Po zastávce v Panenském Týnci u nedokončené gotické stavby klášterního kostela klarisek následovaly Louny s prohlídkou části města a chrámu sv. Mikuláše. Odpoledne jela výprava přes pachtovské, kdysi barokní hudbou znějící Citoliby se zámek a významným kostelem do Dolního Ročova k prohlídce kláštera. Dobové milieu navodila tu přečtená část povídky V. Beneše Třebízského, Področov. Úspěšný zájezd, který pro GHSP připravil a vedl její člen Ing. Václav Babuška z Kladna, byl přínosem zvláště pro heraldiky, kteří ve všech navštívených místech s výjimkou Třebíže našli něco zajímavého pro sebe. Z těchto zajímavostí mohou být zvláště jmenovány heraldická výzdoba zámecké kaple ve Smečně, žerotínské orlice v Panenských Břežanech a šlechtické erby v Lounech a v Citolibech.

Na začátek června bylo plánováno setkání českých a moravských členů GHSP, spojené se zájezdem na Moravu oplátkou za zájezd Moravanů do jižních Čech v lonském roce. Pro tento zájezd byla stanovena po dohodě mezi Prahou a Brnem trasa, začínající výstupem na Vysoký kámen u Kunžaku, v nejstarších dobách hraniční skálu mezi Čechami, Moravou a Rakousy. Odtud následoval sjezd na Landštejn, prastarý pomezní hrad ještě s románskými prvky, jehož zříceninami se obětavě uvolil provést člen GHSP Karel Veselý z Jindřichova Hradce. Na dobu po obědě ve Slavonicích byla připravena prohlídka této jedinečné městské památkové rezervace, po níž účastníci zájezdu odvezeni přes Jemnici a Moravské Budějovice do Jaroměřic nad Rokytňou k prohlídce místního vynikajícího barokního zámku a památek na pobyt básníka Otakara

Břežiny. Na další cestě do Brna k přenocování v hotelu Morava bylo připraveno pro účastníky zájezdu několik zastávek u stavebních památek, a to v Dukovanech u zámku s dobovou výzdobou sally tereny v přízemí a ústředního sálu v prvním patře, dále v Dolních Dubanech s vynikajícím románským kostelem a v Řeznovicích s nerozluštěným avarským nápisem u místního románského kostela. Pro druhý den bylo stanoveno první zastavení v Dolních Kounicích s vynikajícím torsem ženského kláštera z doby raně gotické, druhé v Moravském Krumlově s instalací Muchovy Slovanské epopoje v místním zámku a třetí v Kralicích s památkami na vznik slavné českobratrské bible Králické. Po obědě v Náměstí nad Oslavou následovala prohlídka místního zámku s instalací renesančních tapisserií a konečně návštěva Třebíče se zámekem s výmalbami valdštejnských vývodů a s jedinečnou katedrálou. Pro velký zájem z české strany byly pro zájezd stanoveny dva termíny, a to 1. - 2. červen pro účastníky z Prahy a některých dalších míst a 8. - 9. červen pro účastníky z Mladoboleslavska. Žel, ani jedné z těchto dvou větří se nepodařilo splnit plánovanou trasu v úplnosti. Zvláště pražský zájezd ve dnech 1. - 2. června byla značně postižen řadou překážek výlučně vnějších bez viny organizace, které narušily jeho pořad tak, že musely být z časových důvodů vynechány Řeznovice a Moravský Krumlov. Lépe byl na tom zájezd z Mladé Boleslavě, který vynechal jen Vysoký kámen a Dukovany a také kostel v Dolních Dubanech, který unikl oběma větřím. Brněnští členové GHSP se zúčastnili ve vlastním autobusu prvního dne zájezdu pražské větve dne 1. června, avšak i oni byli postiženi překážkami, které jim znemožnily nejen navštívit na cestě do Landštejna lovcí zámek Roštejn u Telče, ale také přijet včas na místo sjezdu. Při obou termínech byli výpravám průvodci brněnští členové GHSP, v prvním případě Vladimír Bártek z Brna a ve druhém Bohuslav Souček rovněž z Brna.

Poslední předprázdninový zájezd dne 15. června připravil pro GHSP její člen MUDr. Jan Ant. Mager z Prachatic, který jej také vedl. Odborný v ýklad na tomto zájezdu podal další člen GHSP, prachatický okresní archivář Václav Starý, prom. hist. Přes Tábor a Týn n. Vlt. dostala se výprava do Bavorova s kostelem, jenž je přední jihočeskou gotickou stavbou. Odtud byli účastníci výpravy zavezeni ke zříceninám rozsáhlého rožmberského hradu Helfenburka s rozhledem na první pásmo Šumavy od Kleti přes Libín a Bobík k Boubínu a též do kraje, zvláště na vesnici Dub se zámekem, jenž je dějištěm románu bavorovského rodáka B. Havlasy Tiché vody. Tu je očekával Ing. Ivan Hoyer, člen GHSP v Rožmitále, jenž se po léta účastní konzerváčních prací na hradě a byl proto výpravě průvodcem nad jiné povoláním. Přes staré Prachatice s právě renovovaným románským kostelíkem vedla další trasa do Prachatic na oběd a k prohlídce tohoto města s vynikajícím kostelem, řadou renesančních měšťanských domů a zbytky opevnění. Odpoledne dojel zájezd přes Husinec s rodnou světničkou M. Jana Husi k renesančnímu zámku Rožmberků Kratochvíli a do Netolic s vynikající národopisnou instalací v místním muzeu. Mimořádným překvapením byl Lomec, barokní poutní kaple centrálního půdorysu uprostřed lesů s oltářem po vzoru oltáře ve svatopetrském chrámu v Římě. Zájezd byl ukončen společnou večeří ve Vodňanech, kam se přibýlo cestou přes Chelčice s pomníkem autora Sítě víry pravě. Velmi zdařilý zájezd byl přínosem především po stránce umělecko-historické, neboť dával možnost poznat umělecké památky od doby pozdně románské přes gotiku a renesanci až po barok a navíc seznamoval s význačnými místy českých literárních či duchovných dějin. Bohatou heraldickou žehň dával hřbitov při kostele ve Starých Prachaticích.

GHSP - místní pobočka v Brně pokračovala po své valné hromadě dne 19. února 1974 v pořádání pravidelných měsíčních členských schůzí každé třetí úterý v měsíci od 18 hodin v místnostech Strojní fakulty brněnského VUT. Dne 19. března byla na pořadu přednáška Dra Jiřího Plichty o Albrechtu z Valdštejna, jeho rodokmenu a historii jeho kosterných pozůstatků. Přednáška byla vyslechnuta s velkým zájmem a následovala po ní bohatá diskuse. Dne 16. dubna promluvil na členské schůzi Vratislav Grolich, prom. fil. o rodině Serenyi na Moravě. Členská schůze dne 21. května byla ve znamení vzácné návštěvy hostů ze Slovenska, Dra J. Roháče, vedoucího vnitřního odboru ONV v Trnavě a Dra Jozefa Šimončiče, ředitele Okresního archivu tamtéž. Dr. Jozef Šimončič promluvil o městských i obecních znacích v trnavském okrese, načež následovala živá diskuse a po ní prohlídka vystavených erbů, původních i rekonstruovaných. Na všech těchto třech schůzích bylo také připravováno setkání členů GHSP z Moravy a Čech na společném autobusovém zájezdu. Poslední předprázdninová přednáška se konala dne 18. června výjimečně ve studovně Universitní knihovny v Brně z důvodu přednášky prof. Frant. Kleina "Základní pomůcky pro genealogii v Universitní knihovně v Brně" s demonstrací publikací. K této přednášce vydala UK Brno interní bibliografický "Výběr pomůcek pro genealogii z UK v Brně". Cyklus brněnských členských schůzí s přednáškami bude na podzim pokračovat v obvyklou dobu a na obvyklém místě.

55555555

GH-LISTY

**Genealogické a heraldické společnosti v Praze.
Vydává ve volných lhůtách pro vnitřní potřebu
svých členů Genealogická a heraldická společnost v Praze,
150 00 Praha 5, Holečkova 7.
Řídí Dr. Vlad. J. Sedlák s redakční radou.
Zástupce vedoucího redaktora Ing. V. Gentner.
Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.**